

EL " MARQUÈS DE MONT-ROIG" A LA RECERCA D'UNA OMBRA (1)

CRÒNICA PARTICULAR D'UNA ÈPOCA, I D'UNS PERSONATGES LLIGATS A MONT-ROIG

Feia anys, molts anys, que em neguitejava tenir tan escassa informació del «Marquès de Mont-roig». Sabia de la seva llunyana existència per algunes velles històries; a més, m'havia sorprès trobar-me amb el seu nom: una important avinguda de l'entrada de Badalona (venint de Barcelona per l'autopista), i un cèntric i famós carrer de Sitges. També tenia curiositat per conèixer coses d'aquest Ferratges (cognom molt poc habitual), quan els meus avantpassats, per part de la meva àvia materna, s'ho deien. La mare encara se'n diu de segon cognom.

A principis del 1998 em vaig decidir a iniciar aquesta investigació. Coneixia algunes informacions sobre el primer marquès, gràcies a les acurades notícies del segle passat que anava publicant en Baptista Nogués a «Ressò», aquells «Tal any a Mont-roig» en què d'una manera senzilla i atraient ens explicava fragments de la

immediata història del nostre poble. Serveixin aquestes breus ratlles com a reconeixement d'una tasca valuosa i admirada. També hi havia alguna referència en el llibre «Història de Mont-roig» d'en Francesc Riba i Mestres.

Necessitava trobar el fil que partint de l'actual marquès (que esperava que encara existís) em permetés de retrocedir fins aquells avantpassats esmentats per Baptista Nogués. Sabia que existia un departament dins del «Ministerio de Justicia» que duia el control dels títols nobiliaris. Quan estava a punt d'escriure-hi per tal de sol·licitar informació, un dia consultant un buscador d'Internet pel nom del nostre poble, em vaig trobar amb la publicació d'una ordre del «Boletín Oficial del Estado» (B.O.E.) del 28 de març del 1996: «por la que se manda expedir, sin perjuicio de tercero de mejor derecho, real Carta de Sucesión en el título de Marqués de Mont-roig, a favor de don Santiago Castillo Ferratges». Esperonat per la troballa, vaig connectar amb aquest. Finalment el punt de partida fou més fàcil del que m'esperava.

La resta ja és lenta indagació. Una d'aquestes recerques en espiral (que tan m'agraden) que comences amb unes poques dades que escampes per damunt la taula, poc a poc en vas afegint d'altres properes o aparentment allunyades de la investigació (però

que tens la sospita que finalment surarà alguna relació oculta), i la conjunció d'elles van edificant fragments de versemblances que a vegades no pots arribar a certificar com a realitats però que intueixes que ho poden ser; en qualsevol cas, defineixen petites històries que ens toquen a prop. Espero que duguin a un millor coneixement de la nostra història.

Al fil d'això, he de dir que, a més de seguir la nissaga del nostre marquès, he pretès explicar (molt) globalment una època per poder entendre el moment històric en què es van produint el seguit d'esdeveniments que determinen aquest llinatge.

ELS AVANTPASSATS

El segle XIX fou un període difícil, molt complicat, de la història d'Espanya. Va començar amb la Guerra del Francès i acabà amb la pèrdua de les últimes colònies. Enmig hi trobem, per un costat, les guerres carlines (1833-1840, 1848-1849, i 1872-1876) i pronunciaments militars de tota mena. Per l'altre, la lluita entre les forces conservadores i les emergents forces lliberals. Aquell imperi espanyol «donde nunca se ponía el sol», poc a poc, s'anava desmembrant. Isabel II va regnar del 1843 al 1868, i tot d'una tenim un rei caigut del cel, Amadeo de Saboya (1870-1873), i la proclamació de la I República (sols durà onze mesos del 1873). Per acabar d'adobar-ho, comença la primera Guerra de Cuba (1868-

1878). El 1875 s'esdevé la restauració monàrquica amb Alfonso XII, que regnarà fins la seva mort el 1885; llavors s'inicia la Regència de Maria Cristina de Habsburgo, on hi haurà el pacte polític per l'alternança en el poder de lliberals i conservadors (Sagasta i Cánovas).

Fou en aquest context, en què la Reina Maria Cristina nomena (1887) a Antoni Ferratges Mesa «Marquès de Mont-roig». El 6 de desembre del 1886, l'alcalde de Mont-roig havia fet arribar al «Ministerio de Gracia y Justicia» una petició que fos concedit un títol nobiliari a aquell descendent del poble. L'actual marquès Santiago (dit Jaime) Castillo Ferratges m'ha fet arribar una fotocòpia d'aquesta petició.

L'alcalde, Gaietà Romeu, comença dient que «el pueblo de Mont-roig unido por lazos de gratitud y simpatía al preclaro nombre de los Ferratges, que desde lejanos tiempos vienen derramando en él su fortuna, su valor y sus desvelos... poco tendrá que esforzarse el recurrente para acreditar los meritos del interesado: basta la sencilla relación de los hechos que todos conocen y han presenciado y que brevemente expondré... a principios del presente siglo, cuando la patria gemía oprimida por la crueldad i nicua de los invasores, en esta comarca más que en otra alguna se sintió el furor del enemigo... en las revueltas del duro combate, cayó en poder de Suchet Don Juan Ferratges y Jordi... el cruel Suchet lo mandó fusilar en el acto conceptuándolo enemigo poderoso

por su valor, posición e iniciativa...».

L'avi del primer «Marquès de Mont-roig» fou en Joan Baptista Ferratges Jordi, notari de professió i secretari de l'Ajuntament de Mont-roig (1790-1811). Pel seu segon cognom sabem que estava emparentat amb la important família de «cal Jordi». Tenim notícia que estava casat amb Bernarda Ballester Casañas, natural de Sitges. Per l'ofici que tenia i pel dels seus fills (un era advocat), podem dir que procedia d'una família benestant. Tenia varis germans: en Miquel era advocat a Tarragona, i dos altres eren (mossèn Tomàs i mossèn Domènec) eren capellans beneficiaris de la parròquia de Mont-roig. El pare de tots aquests fou en Josep Ferratges, del qual ens diu l'alcalde Romeu en el seu text que era «familiar del Santo Oficio de la Inquisición». També he trobat una citació sobre ell en el llibre «Història de Mont-roig», hi consta en l'acta (del 18 de gener del 1798) constitutiva de la primera junta d'administradors per la construcció de l'Església nova que fou legalitzada mitjançant una escriptura (del 23 de gener) davant el notari (que era el seu fill). Després s'esmenta que el 1819 es designa un nou membre de la junta, doncs aquell s'havia mort. En el mateix llibre també es cita que el 22 d'octubre del 1829 es nomena nou secretari a mossèn Domènec Ferratges (germà del notari).

Aquells primers anys del segle XIX foren molt conflictius a

Espanya. El març del 1808 es produeix el motí de Fernando VII contra el seu pare Carlos IV (i el ministre Godoy), que dóna pas a l'ocupació de les tropes franceses. Com a conseqüència s'origina a la insurrecció popular contra l'invasor. El juny s'esdevé la famosa derrota dels francesos al Bruc (història del timbaler). A Mont-roig hi ha aldarulls entre els que es revoltaren contra la invasió i alguns «afrancesats» que pensaven que aquella era una oportunitat per entrar aires nous a Espanya. L'alcalde era en Francesc Pascual Anguera; es crea la «Junta de Mont-roig» composta per sis homes, entre els que hi havia en Francesc Riba i Mestres (autor de la «Història de Mont-roig»), i Josep Ferratges (deu ser el pare de l'esmentat notari),... I, Joan Baptista Ferratges, és nomenat comissionat de la Vila a la «Junta Corregimental» de Tarragona.

Tot i que hi ha enregistrades visites de les tropes franceses a Mont-roig durant 1808 per tal d'obtenir aliments, durant 1809 i 1810 no hi ha referències de fets semblants.

A principis del 1811, Tarragona era l'única ciutat important de Catalunya que encara no estava en mans dels francesos; era l'esperança d'un ressorgiment militar que permetés foragitar els invasors. L'encarregat de conquerir Tarragona fou el general Suquet amb un exèrcit de 40.000 homes. Tenia forces a Tortosa, Lleida, Barcelona i Girona, és a dir, encerclava Tarragona i a més tenia el camí lliure fins a França per poder rebre

nous homes o material. El primer cos d'exèrcit que s'apropà a Tarragona ho féu des de Tortosa, passant pel coll de Balaguer i arribant a Cambrils l'1 de maig. Els propers dies ocuparien Reus. D'altres forces havien baixat des de Lleida seguint el riu Francolí. Començava el ferotge setge de Tarragona. El dia 7, les primeres tropes franceses assetgen el fort avançat de l'Oliva, situat en un turó entre el Francolí i la pròpia ciutat. Finalment, el 28 de juny, després de quasi dos mesos cau Tarragona en mans dels francesos. Segons descriu el cronista tarragoní Adolf Alegret en el centenari d'aquests fets: «la soldadesca, perdido todo sentimiento humanitario, se entregó a las mas tristes y repugnantes escenas, destruyendo, quemando, violando o degollando a los soldados fugitivos y a los inermes y habitantes, sin perdonar ni a los niños de pecho...». Aquesta narració l'he trobat reproduïda en el llibre «El setge de Tarragona a la guerra napoleònica» de Josep Iglésies (de Rafael Dalmau Editor, 1965).

És en aquest context de l'inici del setge de Tarragona, primers mesos del 1811, en què forces franceses van a Mont-roig per tal

d'exigir càrregues de vi i palla pel seu manteniment. I, alguns soldats i homes de Mont-roig s'apoderen al coll de Balaguer d'un comboi d'avituallament (60 càrregues de farina) que es dirigia a les tropes que assetjaven la ciutat de Tarragona.

El coll de Balaguer, a la sortida d'Hospitalet de l'Infant anant cap al sud i a tocar d'on ara hi ha la central nuclear, era un punt de pas d'una importància cabdal que unia el Camp de Tarragona amb les terres de l'Ebre (des de Tortosa fins el mar). Eufemià Fort descriu el que era aquest paratge a principis del segle XIX en el llibre «El trànsit pel Coll de Balaguer» (de Rafael Dalmau Editor, 1974): «...el despoblament d'una tirallonga de quilòmetres, pràcticament des de Cambrils fins al Perelló, més d'una quarantena. Llavors eren molts quilòmetres de desolació, sense ningú, sense res i en un paratge desolat, de vegetació pobra, escarit d'aigua i absolutament inhòspit...». El primer camí mitjanament transitable es va fer el 1806, malgrat tot continuava sent un paratge difícil. El poblet de l'Hospitalet el 1818 sols tenia 14 habitants. El viatger Francesc Alexandre de Laborde

comenta en el «Viatge Pintoresc i històric. El Principat» (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1974), publicat per primer cop al 1806, sobre el coll de Balaguer que «aquest lloc... (es) famós pels perills de tota mena...» i hi afegeix que estava infestat de lladres.

Sobre aquell fet de l'atac al comboi d'avituallament francès, es diu a «Història de Mont-roig»: «alguns soldats, o potser fossin desertors del nostre exèrcit la major part, o tots, naturals de Mont-roig, els incomodaven, fins que un dia els prengueren un comboi... portaren immediatament a amagar-les en una cova de la Verge de la Roca...». El general Suchet, com a represàlia per l'atac, ordenà que el poble fos saquejat i part de les muralles enderrocades. Un escamot de soldats francesos cremà l'ermita. I, se'n van endur tots els homes que van trobar al poble: uns cent. Era el 13 de juny de 1811, dia de Corpus. Camí de Cambrils, en van afusellat tres, un d'ells era en Joan Baptista Ferratges. Diu la «Història de Mont-roig»: «...com a principals del poble afusellaren a la parada de damunt l'hort del Riba, quasi mig quart distant de la Vila, sens altra cerimònia que

apartar-los del camí i matar-los en presència dels altres presos, als quals amenaçaren dient-los que la mateixa tocaria a ells. No falta qui diu, que després de morts els trepitjaren els cavalls, fins afegeixen que els tiraren alguna cosa encesa...». En arribar a Cambrils n'afusellaren quatre més, i uns dies després, altres quatre, quan estaven empresonats a l'ermita de la Verge del Roser de Reus. També ens diu l'alcalde Romeu en el seu text, i referint-se a Joan Baptista Ferratges que «no se detuvo aquí la saña del mariscal, hizo sensible su fiereza a la familia de la infortunada victima, saqueando y destruyendo su hacienda...». Probablement Mont-roig fou un assaig, en petita escala, del què quinze dies després (aquell també terrible 28 de juny) ferien en la conquesta de Tarragona.

Comença la dominació francesa a les terres de Tarragona. El 5 de maig del 1811, a punt d'iniciar el setge de Tarragona, el general Suchet ordena substituir l'anterior «Junta Corregimental» (recordem que el representant de Mont-roig era Joan Baptista Ferratges) per

una de nova més propera als seus interessos. Sabem per Josep M. Recasens Comes, en el llibre «L'administració Suchet a les comarques tarragonines» (de Rafael Dalmau Editor, 1973), que el nou representant del nostre poble fou Miquel Vidiella. També descriu molt concretament quina era la situació de la població civil: «fou qui pagà el preu més alt en aquesta guerra. Robada, crucificada d'impostos, víctima de la concupiscència dels militars i dels representants del govern d'una i altra banda, fou el blanc de tots... Esgotats els recursos, arribà la fam, però tanta dissort no impedia que a la sortida d'un escamot de gendarmes o soldats francesos que passava per un poble a recollir les contribucions... n'entrés un altre d'espanyol disposat a arrambar amb el que quedava...». A més hi havia l'anomenada «Companyia de Partidaris (o Partisans)», formada per uns 33 homes que amb el consentiment dels francesos «rapinyava el que podia»; aquesta estava comandada per Ramon Ciré, conegut per «Rajoler», que era de Castellvell, i tenia per lloctinent a

Francesc Vidiella de Mont-roig (possible germà o parent d'aquell Miquel Vidiella de la Junta Corregimental). Tenien la seva base d'operacions a Riudoms, des d'on s'escampaven per tota la comarca. És l'any de la fam (1812). A la «Història de Mont-roig» es comenta que el maig del 1813 «vingueren els Caragirats (eren espanyols que poc amants de sa Pàtria feien armes a favor dels francesos) que ells deien partisans; demanaren molts diners i donaren molt a sentir... molts eren els temors que aquests causaven; quan anaven a un poble, se'ls tancaven les portes i molts de sos habitants fugien a les muntanyes...».

El 19 d'agost del 1813 els francesos es retiren de Tarragona després de destruir tot el que pogueren. Comencen a proliferar «quadrilles de malfactors» o «embrolles»), que amb l'excusa d'empaitar els francesos també rapinyaven tot el que podien.

Com veiem, la vida quotidiana no era gens fàcil. A més, la nissaga dels Ferratges havia quedat escapçada. Mort Joan Baptista Ferratges, quedaren desemparats els seus fills: dos nois i tres noies. El més gran era en Joaquim, i el més petit en Ferran (dit també Fernando). Aquest serà l'indià que anirà a Cuba, i el pare del primer marquès.

Son anys de trasbalsos i penúries.

MARTÍ ROM

EL "MARQUÈS DE MONT-ROIG": A LA RECERCA D'UNA OMBRA (2)

Crònica particular d'una època, i d'uns personatges lligats a Mont-roig

Eren anys de trasbalsos i penúries. Amb els francesos ocupant quasi tot Espanya, el 19 de març (dia de Sant Josep) de 1812 s'aprova la Constitució liberal de Cadis; d'aquí venia aquell crit de «Viva la Pepa» quan hi havia un batibull. El 1813 els francesos es retiren d'Espanya, i al tornar Fernando VII repudia la Constitució i empresona els dirigents liberals. El 1820, amb el pronunciament de Riego (el de l'himne) s'inicia un període constitucional de tres anys. Amb l'invasió francesa dels «Cent Mil Fills de Sant Lluís» es restableix el poder absolut del rei; és l'inici de la «dècada ominosa», abominable, (1823-1833) que s'acaba amb la mort del rei.

Ens explica l'alcalde de Mont-roig Gaietà Romeu (en el text de 1886): "cuando el Duque de Angulema («Cent Mil Fills de Sant Lluís») pretendió imponernos el régimen absoluto, Don Joaquin Ferratges (el fill gran del notari

afussellat pels francesos el 13 de juny de 1811)... creó a sus expensas un cuerpo de voluntarios... no dió un momento de paz a su actividad en la organización de la defensa... esta noble familia señalada por el destino para ser sacrificada en aras de la independencia patria solo halló la ruina... ", diu que l'hereu dels Ferratges va morir degut a una ferida ocasionada a «la batalla de La Oliva, frente a Tarragona». Sabem que els primers soldats francesos arribaren a Tarragona el 25 d'agost de 1823, i que la ciutat es lliurà pacíficament el 7 de novembre; no he trobat combats previs. Sí, en canvi, tenim constància del famós assalt dels francesos, dotze anys abans (el 1811), al fort de l'Oliva. Diu Josep Iglesias en el llibre «El setge de Tarragona a la guerra napoleònica» que estava «situat en la part nord, a una distància d'un miler de metres... i deixant entremig una petita vall rocallosa. La forma del fort s'adaptava al terreny i tenia fossars

de cinc a set metres de profunditat i uns dotze d'amplada...». Aquesta quasi inexpugnable fortalesa va caure el 29 de maig de 1811 en mans dels francesos que van entrar-hi, aprofitant la foscor de la nit, pel forat per on s'endinsava el canal d'aigua que baixava del «Pont del diable», i després anava fins la ciutat. Hi hagué una gran mortaldat.

Actualment, del fort gairebé no en queda res. Cal enlairar-se per darrera el cementiri per trobar-hi una construcció baixa que podria pertànyer al cos de guarda. Sols una rovellada placa dona constància del lloc: «En esta cumbre se levantó el memorable castillo del Olivo. Gloria... al heroismo de sus defensores...». Tens la mateixa sensació quan ara cerques el fortí del Coll de Balaguer (citada en el primer capítol). Tenen històries importants que ja sols s'expliquen en textos. Podria ser que la mort d'aquell Ferratges es produís en alguna de les accions de la «Revolta dels Malcontents»

(1927). El període després de la «guerra del Francès» havia estat dificultós per la pagesia; amb arbres i collites malmesos pels exèrcits, es succeïren importants pedregades (1812) i sequeres (1815, 1817 i 1821). A les males collites s'hi afegí la caiguda del preu del vi, i una epidèmia de còlera («febre groga») s'apoderà del Camp de Tarragona. Pels camins hi havia «partides» d'homes armats; fou el preàmbul de la primera Guerra Carlina (1833 a 1840). Succeïren alguns fets relacionats amb Mont-roig. Els «Voluntaris Realistes» donaven suport al restabliment del poder absolut del rei. Una companyia que manava Pere Benages (de Montbrí) «el 23 de setembre (1827) es trasllada a Mont-roig, des d'on un escamot sortí a voltar pels masos, per a incautar-ne les armes...», comenta Pere Anguera en el llibre «Els Malcontents del corregiment de Tarragona» (de Rafael Dalmau Editor, 1993). Es cita que Francesc Pascual («hisendat i capità dels Voluntaris Realistes de Mont-roig»), l'alcalde durant la guerra del francès, fou nomenat com un dels tres vocals de l'insurgent «Junta» que es constituí a Alforja.

El nostre poble fou dels que donaren més suport, uns 200 homes d'un total de 600. Aproximadament com Valls, Cornudella o Alforja.

L'AVENTURA D'AMÈRICA

Eren uns anys difícils. Ferran Ferratges, el fill petit d'aquell notari mont-rogenic, quedà com a únic baró de la família. El 1828 una pedregada enfonsa un xic més la pagesia. Molts elements ajuden que en els anys trenta, hi hagués una onada emigratòria de catalans cap a les Antilles (Cuba i Puerto Rico). També hi deuria influir l'esclat de la primera Guerra Carlina en no acceptar Don Carlos (germà de Fernando VII) que la successió fos per Isabel, menor d'edat. A Mont-roig es vivia amb el perill de periòdiques febres i malària, que produïen en una considerable mortalitat, pel conreu d'arròs en els terrenys a tocar del mar (eren aiguamolls). L'emigració espanyola a partir de 1800 es concentra a Cuba; per les successives independències de les colònies del continent americà, i per les oportunitats d'una illa poc poblada. Ferran Ferratges Ballester decideix («fer les amèriques») emigrar a Cuba influït

per les notícies dels «americanos» de Sitges; era el poble de la seva mare (Bernarda Ballester Casañas). Romeu diu: «las enormes perdidas y gastos ocasionados por la guerra a esta familia sin ventura... sembró la escasez y la ruina... Don Fernando Ferratges... en sus venas corría la misma sangre valerosa y decidida. Buscando más extensos horizontes, se trasladó a nuestras colonias de América...». Aquesta descripció concorda amb el retrat que fa de l'emigrant Manuel R. Moreno Fraginals a la ponència «Immigració, lleves i guerres colonials» (3es Jornades d'Estudis Catalano-Americans, abril del 1988): «... sol ser un individu fort, consumit per un desig incontenible de progrés material, i disposat a afrontar forts riscos per tal d'atànyer el que s'ha proposat. En aquest sentit, almenys, té una dosi superior d'audàcia respecte dels altres individus del seu mateix estrat, els quals, per temences, salut, educació, pes dels compromisos familiars o altres raons, es queden... i no es llancen a l'aventura ultramarina...».

Els vaixells anaven cap a les Antilles carregats de mercaderies: vi, oli, arròs, fruits secs, sabó, teixits

de cotó,... alguns d'aquests productes eren del Camp de Tarragona. Tornaven amb: sucre, cacau, cuirs,... Recordem que Mont-roig era un important productor d'arròs, el 1853 se'n produïen uns 700 quintars anuals. Als emigrants sels anomenava "americanos" o "indianos". La majoria dels de Sitges anaven a Santiago de Cuba (a la zona oriental, de poca producció sucrera), sols de 1833 al 1836 marxaren 99 persones. La majoria d'emigrants tenien relacions familiars o d'amistat amb d'altres anteriors a ells.

He cercat al Arxiu Municipal de Sitges informacions que certifiuessin o que em permetés avançar possibilitats sobre els seus lligams familiars amb l'emigració. També he trobat una relació de "Llicències d'embarcament concedides a naturals de Catalunya para pasar a la Isla de Cuba" en el llibre dedicat a "3es Jornades..." (pàg. 252). Podrien ser antecedents familiars: Josep Ballester Almirall, nat el 1799 i embarcat als disset anys (1816); Agustí Casañas Puig que hi va el 1806; i Josep Casañas Carbonell que amb catorze anys embarca el 1814. Tots varen anar a Santiago de Cuba. En el llibre "Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes" d'Ignasi M. Muntaner (1986) es cita la masia "Can Cassanyes" situada a Vallcarca al inici del camí que des de la vall puja a l'ermita de la Trinitat. En el segle XIX, abans de la normalització del català, hi trobem "Casañes", "Casañas" i "Cassanyes".

El cert es que s'embarca cap a Santiago de Cuba el 1828 (deuria tenir uns divuit o vint anys), segons cita David Jou Andreu a "Els sitgetans a Amèrica" (Grup d'estudis Sitgetans, 1994), pàg. 384. En la relació de "Llicències per a marxar a Amèrica, segons l'Inventari de processos judicials i actuacions davant la cort del batlle" del Arxiu Històric de Sitges, hi consta com "natural de Mont-roig i veí de Sitges"; el destí inicial serà la casa comercial "Masó, Roig i cia", i els testimonis que l'avalen per fer el viatge son Josep Masó, Francesc Piqué i Joan Garrigó.

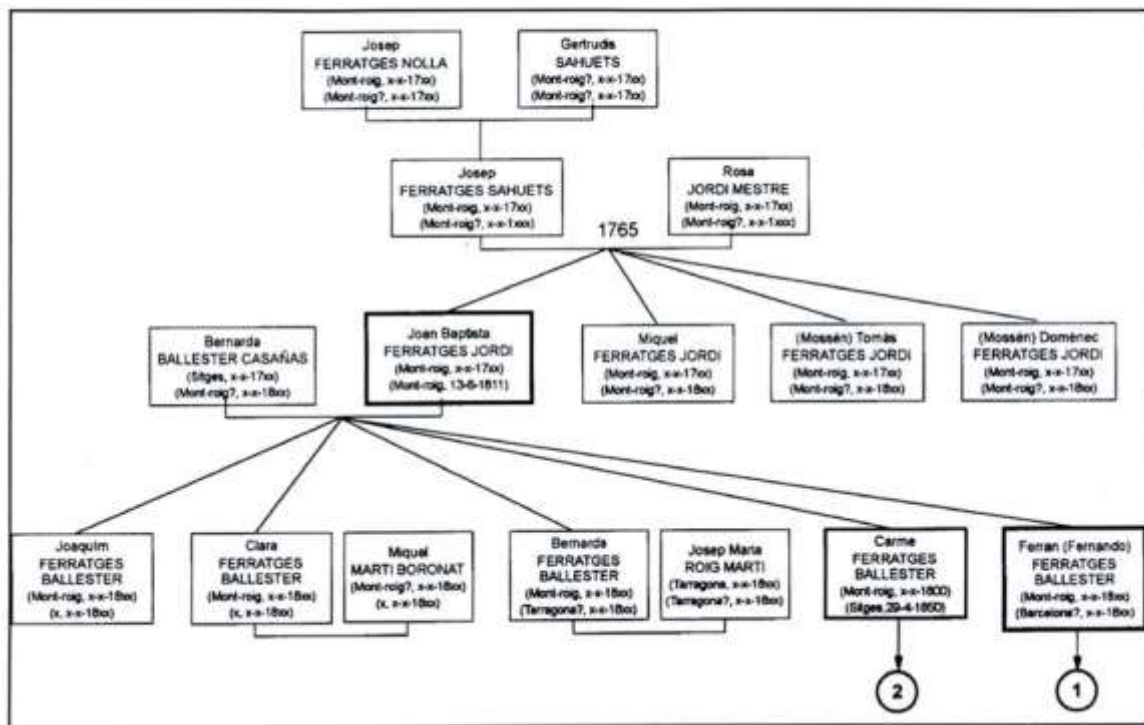
Als inicis del segle passat viatjar era molt difícil. Be entrat el segle (el 15 de setembre de 1869) en una crònica del "Diario de Tarragona", reproduïda per

Baptista Nogués al «Ressò Mont-roigenc» núm. 34, s'hi diu: «nadie diria que en el espacio de cuatro leguas que dista esa capital (Reus) tenga que atravesar la mitad por un camino de tan malas condiciones...».

La carretera de Reus no s'acabarà fins el 1890. Sabem que fins el 1815 no hi ha servei diari de diligències de Reus a Barcelona, abans era setmanal. Aquest trajecte durava tot un dia, sortien de nit i arribaven de nit;

cada trenta o quaranta quilòmetres es canviaven els cavalls. Alguns indrets resultaven perillosos (muntanyes de l'Ordal) doncs es produïen atacs de bandolers; es passava al galop i amb el cor en un puny. A Vilafranca es parava

ARBRE GENEALÒGIC DEL "MARQUES DE MONT-ROIG"/1

per dinar. Des d'aquí un servei de cavalleries duia a Sitges. Diu Emerencià Roig en «El Sitges dels nostres avis» (Editorial Grup d'Estudis Sitgetans, 1994) que quan els viatgers arribaven a Sitges procedents de Barcelona i després d'unes deu hores de camí «estaven més morts que vius, i quasi no es podien aguantar drets. Tot el cos els feia mal, es queixaven de mal de cap i mareig. Les dones, sobretot, venien tan atropellades, que moltes, per refer-se, feien dos dies de llit...».

Sitges al voltants de 1830 era una vila quasi aïllada per terra. Fins el 1850 no es feu la carretera a Vilafranca. El camí de les costes del Garraf era dolent i perillós; es feia amb muls fins a Sant Boi de Llobregat i després en diligència fins a Barcelona; unes vuit hores per arribar-hi deslloimat. Fins el 1881 no es va fer la carretera de la costa i el ferrocarril que des de Barcelona duia a Vilanova. El transport de mercaderies es feia per mar. Hi havia velers, per exemple: el «Vinyet» de la casa «Masó, Sabater i cia» de Sitges, que feien el recorregut Vilanova-

Sitges-Barcelona (si el vent acompanyava) en unes tres hores. A més carregava els viatgers que no els amoïnava anar per mar. També hi havia velers que anaven a Tarragona. En algunes èpoques (guerres carlines) era més segur que el viatge per terra. El viatge a Amèrica es feia en veler i durava uns setanta dies; podia arribar a 90 si es trobaven calmes. Hi havia un cert risc per la inseguretat dels mitjans de navegació, els elements de la natura, i pel perill dels corsaris. Diu Emerencià Roig, que els velers que feien «la carrera d'Amèrica» duien uns deu passatgers, quatre s'allotjaven a proa i la resta a popa on les cambres eren més espaioses i no es notava tan el moviment del vaixell. Els primers pagaven uns 50 duros i els altres uns 120. S'esmorzava un cafè sucacat amb galetes; es dinava de primer plat un guisat de cigrons o fesols, després sovint hi havia bacallà o el peix que es pescava, i per postres bunyols que feien els cuiners o figues seques o fruits secs. Els diumenges es matava algun cabrit o gallina. El veler preferit per les

seves comoditats per anar a Cuba era el «Nueva Teresa Cubana» de la casa «Masó, Sabater i cia» de Sitges. Fonamentalment transportava vi. Ferran Ferratges Ballester deuria fer el viatge de Sitges a Barcelona amb aquell «Vinyet», i després amb el «Nueva Teresa Cubana» viatjà a Santiago de Cuba. Ambdós velers hem vist que pertanyien a «Masó», a l'igual que el negoci on Ferratges s'incorporarà; un dels testimonis que l'avalaven era en Josep Masó. He trobat que en Rafael Massó Font (Sitges, 1757-1835) junt amb els seus fills Rafael i Gaudenci Massó Pasqual tenien negocis a Santiago com a mínim des d'inicis de la dècada dels anys vint.

Romeu ens explica: «Pronto el debil adolescente... se puso en condiciones de ser útil a su patria y continuar en la senda trazada por sus mayores...». Ferran Ferratges Ballester, el fill petit d'aquell notari de Mont-roig que fou afusellat pels francesos, farà fortuna a Cuba.

MARTÍ ROM

EL MARQUÈS DE MONT-ROIG": A LA RECERCA D'UNA OMBRA (3)

Crònica particular d'una època i d'uns personatges lligats a Mont-roig

"L'AMERCIANO" FERRAN FERRATGES I BALLESTER

Era el fill petit del notari, i vèiem que va fer fortuna a Cuba. Es va casar el 21 de juny de 1838 amb Magdalena Mesa i Fàbregas. Al cap de dos anys van tenir un fill: Antoni Ferratges i Mesa (Santiago de Cuba, 13 de maig de 1840), que seria el primer "Maquès de Mont-roig". Després varen tenir un segon fill, Ferran (Fernando), que seria l'origen dels "Ferratges" de Sitges. També tingueren a Anna que es casà amb Abelardo López de Ayala (d'una important família de Badajoz), i a Joaquim. En total quatre fills.

Els catalans tenien un pes important a la política i l'economia cubana. Havien anat conquerint el poder que fins aleshores tenia l'oligarquia "criolla", els fills dels primers espanyols radicats a Cuba; aquests eren els propietaris dels "ingenios", les fàbriques de sucre que hi havia a la zona occidental de l'illa. Als catalans se'ls coneixia com "els tenderos", era comú dir "ir al catalán de la esquina" per esmentar que anaven a comprar. Es dedicaven als negocis, a la distribució de béns. Aviat seran un important grup de pressió conegut com "el partido catalán", els seus principals homes eran els Samà, Xifré, Torrents,...

Són els anys en què sorgeix una popular copla que deia: "Desde el fondo de un barranco / canta un negro con afán / ¡ay madre si fuera blanco aunque fuera catalán!", que conté diverses possibles lectures, algunes amb una certa ironia. No serà fins a finals de segle quan el "catalán" deixarà pas al "gallego". A Santiago de Cuba els sitgetans ocupaven les millors botigues del que era el carrer comercial de la ciutat: el carrer Enramadas (ara José Antonio Saco).

A la península es vivien els difícils anys de la regència de Maria Cristina de Nàpols, esposa d'aquell rei (Fernando VII) que acaba de morir deixant la corona a una nena que anys després regnaria com Isabel II. El febrer de 1836, un govern liberal inicia la "desamortització (de Mendizábal)": molts béns eclesiàstics passaran a mans de la (nova) burgesia. Continuaven els problemes del camp: als anys cinquanta la plaga de l'oïdium malmet les vinyes. Probablement aquests esdeveniments, i el retorn d'indians (a l'Amèrica li deien "Las Indias", i els seus habitants eren els "indios"), van ajudar que en els anys seixanta es produís una segona onada emigratòria cap a les Antilles. Cuba des dels anys trenta s'havia convertit en la primera exportadora mundial de sucre i d'aiguardent de canya i entre els primers de cafè, coure, cera i tabac.

Foto d'època a Santiago de Cuba

Gaietà Romeu, alcalde de Mont-roig, continua explicant sobre "l'americano" Ferratges en el seu text de 1886: "La invasión filibustera de Narciso López le ofreció oportunidad de dar pruebas señaladas de patriotismo...". Es refereix a l'intent fracassat d'invasió (agost de 1850) de Cuba per part d'un (també) descendent de catalans que pretenia annexionar-la als Estats Units. "Aparece Ferratges coronel de Voluntarios..." Més endavant enumera els càrrecs que tingué durant la seva estada a Cuba: "Regidor perpetuo de Santiago de Cuba... Juez prior del Tribunal de Comercio, Diputado de la Real Junta de comercio y Tesorero de la de Carreteras... a su iniciativa se debió en Santiago de Cuba la fundación del Monte Pio...". Com a dada curiosa podem citar que Ferran Ferratges i Ballester va coincidir a Santiago de Cuba amb Sant Antoni Maria Claret que aleshores n'era l'arquebisbe (1851-1857).

No he pogut esbrinar, per ara, quins eren

exactament els negocis que tenia Ferran Ferratges a Cuba, en qualsevol cas està clar que devia fer una fortuna considerable i que tingué uns certs càrrecs públics. El seu fill, el que seria el primer marquès, tindrà una certa notorietat com a polític.

Els seus nebots Joan i Gaietà Tarrida i Ferratges van a Santiago de Cuba (respectivament el 1844 i el 1850) a incorporar-se al negoci del seu oncle. Com quasi sempre, uns familiars obren el camí als altres. Aquests són fills de la seva germana Carme Ferratges i Ballester casada en segones núpcies amb Joan Tarrida i Sardà (nat a Igualada i veí de Sitges). Aquesta branca, com veurem més endavant, serà l'inici dels "Ferratges" de Sitges. Bernarda Ballester i Casañas marxà de Sitges per casar-se a Mont-roig amb Joan Baptista Ferratges i Jordi (el notari), i la seva filla Carme hi retornà a casar-se.

EL RETORN DE CUBA

Anys després la família Ferratges retornarà a Espanya. Sabem que el 1856 ja vivien a Barcelona. El seu fill Antoni va venir abans, el 1848 (tenia 9 anys). L'alcalde Gaietà Romeu diu que "siendo bien niño aún fue trasladado a Barcelona por el deseo de sus padres de que recibiera sólida y completa educación...". Sembla que visitava sovint els seus familiars de Sitges; hi vivia la seva tia Carme Ferratges i Ballester entre d'altres.

Pel que sé sobre "americanos", Ferratges n'és un exemple bastant típic. Marxem joves i "retornem d'Amèrica a la edat madura, vint-i-cinc o trenta anys després" diu David Jou en el llibre "Els sitgetans a

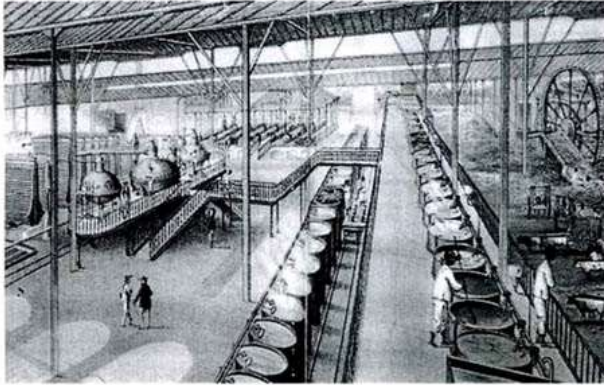
Amèrica". Si sabem que va marxar el 1828, a inicis dels cinquanta feia ja vint-i-cinc anys que estava a Cuba i devia tenir prop de cinquanta anys. És el moment de pensar en el retorn, i més quan el fill gran amb uns catorze anys estudia a Barcelona. A més de tot això, em permeto d'advertir una altra possible causa: el 20 d'agost de 1852 Santiago de Cuba sofrí una sèria de terratrèmols; a continuació, el còlera s'apodera de la població fent-ne una gran mortaldat. Molts "americanos" tornen precipitadament, per exemple el famós Facund Bacardí (el del "rom") que també era sitgetà i al que se li moren dos fills. Així doncs, podem suposar que Ferran Ferratges tornaria a finals de 1852 o el 1853.

Quan els "americanos" arribaven a Barcelona restaven aïllats uns dies en observació per veure si duïen alguna malaltia tropical. David Jou en el llibre "Els Sitgetans a Amèrica" reproduïx la carta que Daniel Soler i Cassanyes escriu en arribar (12 de juny de 1845) al seu germà Blai: "después de un largo y penoso viaje llegamos felizmente a Barcelona a los 62 dias de navegación y nos impusieron cuatro dias de observación; estando en el Lazareto vinieron a verme... salimos de cuarentena el quinto dia... i el séptimo salimos (cap a Sitges)...". Casualment aquest Daniel Soler i Cassañes podria estar emparentat amb la mare de Ferran Ferratges (Carme Ballester i Casañas). Com ja he citat en l'anterior capítol, hi ha ortografies canviades fins i tot per la mateixa persona en diversos documents.

"L'americano" Ferran Ferratges i Ballester era

una persona important. Residia a Barcelona i anava sovint a Mont-roig. Tenia casa al carrer Major (ara núm. 16, que probablement era la llar dels seus ascendents) i edificà el "Mas d'en Ferratges" a mig camí entre el poble i el mar. Mont-roig era un poble rellevant; per exemple, el 1853 tenia 2.680 habitants (pràcticament els mateixos que tindrà cent anys després, a la dècada dels cinquanta). Aquella casa del carrer Major anys després seria el "Casino de Dalt". La compraria el "Sindicato Agrícola Montrogense" el 29 de desembre de 1916 a Maria Vidal, de Reus. Aquell "Mas d'en Ferratges" el va comprar cap el 1910 el pare del pintor Joan Miró; sabem que quan Miró hi va per primera vegada (1911), per recuperar-se d'unes febres que el tenien emmalaltit, feia poc temps que aquesta finca era del seu pare. En endavant serà conegut com "Mas Miró". L'edifici annex corresponent als masovers fou immortalitzat pel pintor en el quadre "La Masia" (1921) que va comprar l'escriptor Ernest Hemingway i que està en el MOMA de Nova York. Crec recordar que he llegit en algun lloc, o m'ho va explicar directament Joan Miró, que quan va anar-lo a visitar Hemingway al seu mas li va sorprendre el tipus de construcció d'aquesta doncs li'n recordava algunes de Cuba (on aquest vivia): una casa blanca amb una torre central sobresortint i des de la qual s'albiren llunyans horitzons (aquell mar que condueix cap a Cuba).

En un proper capítol detallaré la resta de propietats que he trobat que tenien a Mont-roig Ferran Ferratges

Santiago de Cuba, segle passat

i Ballester ("l'americano") o el seu fill Antonio Ferratges i Mesa (el primer marquès).

Quan els indians tornaven d'Amèrica, evidentment si havien fet fortuna, passaven a ser unes persones importants socialment. Per un costat, es feien edificar cases d'estil colonial que evidenciessin la seva nova situació econòmica i iniciaven una nova i esplèndida vida desitjant el reconeixement públic (especialment de la classe social dominant). Per l'altre, ràpidament feien generosos donatius al seu poble i/o al que possiblement es traslladaven a viure; així una part considerable de les escoles, hospitals, asils, obres d'infraestructures locals.... dels pobles de la costa catalana, edificats el segle passat, tenen el seu origen en la fortuna dels indians. També cal

remarcar una munió d'obres de beneficència (ajut als pobres i d'altres necessitats).

A la ponència "Els indians de Catalunya. Un balanç bibliogràfic" de Susana Sánchez Suárez (dins de les 3es Jornades d'Estudis Catalano-americans, abril de 1988), s'hi diu: "...les raons d'aquesta generositat són molt diverses. D'un banda els van empènyer motius altruistes... el fet que marxessin cap a Amèrica gairebé sense estudis... sembla que va ser la causa de la gran atenció que dedicaven a la cultura. La beneficència tenia també un altre vessant: la rendibilitat econòmica i social, ja que era un camí que ajudava a consolidar una nova posició de classe... podia proporcionar el reconeixement social, que sovint anava acompanyat de càrrecs i títols...". Acaba proposant que també hi havia "un desig de perpetuar-se per mitjà de la conducció d'aigua, de la carretera, de l'escola, com si, després d'haver estat tants anys fora, delegessin viure per sempre en la memòria dels veïns i en la dels descendents...".

"L'americano" Ferran Ferratges i Ballester ha retornat de Cuba convertit en una persona important, viurà a Barcelona i viatjarà sovint als pobles dels seus avantpassats: Mont-roig i Sitges.

Martí Rom

EL MARQUÈS DE MONT-ROIG": A LA RECERCA D'UNA OMBRA (4)

Crònica particular d'una època, i d'uns personatges lligats a Mont-roig.

"L'americano" Ferran Ferratges i Ballester viu a Barcelona i sabem que viatjava a Mont-roig i Sitges, pobles del seu pare i de la seva mare.

Resulta que el pare d'aquell alcalde de Mont-roig (Gaietà Romeu Benaprés) que el 1886 fa la petició d'un títol nobiliari per a Antoni Ferratges Mesa, fill de l'"americano", era natural de Sitges. Era en Bartomeu Romeu i Casañas, i sabem que fou veí de Mont-roig des de 1852 (el 1869 era el jutge del poble). A més, el segon cognom de la mare de l'"americano" (Bernarda Ballester Casañas) i el del pare de l'alcalde coincideixen; no es descarta que fossin parents.

Sempre m'han encuriat els masos amb palmera; generalment a prop hi ha el pou i la bassa. Les palmeres semblen un senyal d'identificació, com un pal on onejen les seves exòtiques fulles.

Quan agafes la carretera que puja cap el poble, són prou visibles, a mà dreta, molt a prop l'una de l'altra, les palmeres del "Mas d'en Romeu" i la del "Mas d'en Miró" (abans: "Mas d'en Ferratges"). Sabem que la palmera era l'arbre típic de les cases dels indians. Casualment el "Mas d'en Romeu" ha estat immortalitzat per Joan Miró en tres teles de 1918: "La casa de la palmera", "Hort amb ase" i "La rodera" (frontalment, de costat i des de darrera). En el primer d'aquests quadres veiem en un primeríssim pla la palmera que hi havia originàriament, que encara conserva la part inferior del seu tronc; l'actual, es va plantar posteriorment.

Tots coneixem aquella imatge típica de Sitges de l'església (dalt del baluard) emmarcada per les palmeres del Passeig de la Ribera; foren plantades el 1897 probablement com senyal d'identitat d'una vila "d'americanos". M'esperonava pensar que aquell "Mas d'en Ferratges" estés a tocar del "Mas

d'en Romeu". D'altres dades em fan fantasiar: el pare de l'alcalde Romeu arrela a Mont-roig el 1852 i veiem que "l'americano" Ferratges havia retornat de Cuba probablement aquell any. El fet que ambdós situacions fossin paral·leles em fa aventurar que l'una podia anar lligada a l'altra. Unes indagacions a l'Arxiu Municipal de Sitges (amb l'ajut d'en Xavier Miret) i la perfecta col.laboració dels actuals propietaris del "Mas d'en Romeu" (la família Cortès) em permeten avançar en aquest camí. Tantes coincidències no poden ser simples casualitats.

EL "MAS D'EN ROMEU"

En un acte notarial de 1826, s'esmenta que Francesc de Paula de Nicolau i de Bofarull i el seu oncle Francesc de Nicolau i de Folch, ambdós de Reus; s'intercanvien unes propietats de Vinyols (poble de l'avi del primer) per tres "censals". Un d'aquests, establert el 25 d'abril de 1783, correspon a una propietat de la

vídua de Tomàs Porta (Francisca) de Mont-roig. Aquest serà l'anomenat "Mas d'en Romeu". Un "censal" era l'obligació que tenia una persona de pagar indefinidament una pensió anual a una altra (i als seus successors) com a conseqüència d'un capital rebut: normalment es posava per garantia un bé material. Maria Porta, filla d'aquell Tomàs Porta, es va casar amb Gaietà Benaprés Roig (apotecari de Sitges). En un document del 26 de juliol de 1830 consta que aquest pagà 30 lliures anuals (corresponent a aquell "censal") dels anys 1827, 1828, 1829 i 1830.

El 10 de maig de 1831 un acte notarial certifica la finalització del "censal", recuperant aquests anteriors cònjuges la total propietat d'una "pessa de terra situada en lo terme de la Pobla d'en Taudell unit al de la vila de Mont-roig". Casualment el notari de Tarragona és Miquel Martí Boronat, casat amb Bernarda Ferratges Ballester (germana de l'"americano" Ferran Ferratges). Aquí trobem el primer punt de contacte entre les famílies del "Mas d'en Ferratges" i la del "Mas d'en Romeu"; el gendre d'en Gaietà Benaprés serà en Bartomeu Romeu Casañas (pare

de l'alcalde).

Dèiem que Bartomeu Romeu Casañas fou veí de Mont-roig des de 1852. Hi ha dues escriptures (10 d'abril i 19 d'abril de 1854) ocasionades per la mort de Maria Porta, en les quals, el seu gendre Bartomeu Romeu acorda pagar 800 lliures a cadascuna de les seves cunyades Salvadora i Maria Benaprés Porta i 40 duros anuals a Gaietà Benaprés (marit de Maria Porta), i estableix un plet amb l'altra cunyada Concepció Mestre (vídua des de 1847 de Joaquim Benaprés Porta). Amb aquestes actuacions, Bartomeu Romeu Casañas intenta disposar en propietat d'aquella "pessa de terra". A continuació, el 4 de maig de 1854, un acte de l'Ajuntament de Mont-roig informa que Llorenç Llabaria, miner de Botarell, ha fet un pou a compte de Bartomeu Romeu a la partida dels Masos (terme de Cambrils), per tal de poder regar la seva finca. Firma Joan Baptista Riba (fill de Francesc Riba i Mestre, l'autor de «*Relació de notícies útils y curiosas...*» que més tard es coneixerà incorrectament com a «*Història de Mont-roig*» (1983).

Aquell embolic acaba amb una escriptura de l'11 de juny de 1856

sobre la subhasta que promourà i s'adjudicarà Bartomeu Romeu de la part dels béns que li corresponien a la seva cunyada Concepció Mestre (com a usufructuària del seu fill Gaietà Benaprés Mestre). Aquest Gaietà Benaprés Mestre seria una persona important a Sitges, fou metge, regidor de l'Ajuntament i finalment alcalde (1902-1903). Tornant a aquella subhasta, sabem que el total dels béns eren: "una casa situada en la villa de Mont-roig calle Mayor número 33 lindante de un lado y por parte de detrás con casa y patio de José Jordi Munté, de otro lado con la calle de La Coma... una heredad conocida por la hacienda de "Portetas"... de cabida 48.000 cepas poco más o menos plantada de viña con algarrobos y olivos... y finalmente aquella otra pieza de tierra con olivos juvenes de cabida 4.000 cepas... conocida por "La Pobleta"...". La denominació de "Portetas" devia venir del cognom de l'antic propietari (Porta). De la primera finca descriu que "linda a oriente con un camino que dirige als Prats... a mediodia con tierras del heredero de Francisco Riba i Mestre... a poniente con el barranco de Rifà... y por el norte la mayor

parte con José Moragas hacendado de Valls ("Mas d'en Poca")... Del segon terreny diu que "por dentro del cual pasa el camino Real que de Tarragona guia a Valencia... linda a oriente y norte con el nombrado Bartolomé Romeu... a mediodia con Antonio Puñet... y por poniente con el camino que dirige als Prats...".

La subhasta serà adjudicada a Francesc Fraga Cabré per 30.010 "reales de vellón" (rals de billó), amb la molt curiosa clàusula que té "la facultad de poder ceder esta oferta a favor de otro sugeto". A continuació, es desfà aquesta incertesa dient que "lo cede y transfere a favor de Don Bartolomé Romeu Casañas...". Aquesta escriptura (de 1856) ens permet documentar algunes persones del poble. S'hi esmenta que "el alcalde constitucional" era Miquel Vidiella (aquell representant de Mont-roig a la Junta Corregimental de 1811) i pregoner Pere Soler; compareixen per valorar aquells béns: Joan Pujadas (56 anys) i Joan Bargalló Pujol (33 anys) com "albañiles peritos", Francesc Gual (30 anys) i Francesc Maseras (28 anys) com "carpinteros", i Cirilo (?) (56 anys) i Joan Martí dit "Arnal" (40 anys) com "labradores". Es diu que aquests darrers van valorar els camps de vinyes "a razón de cien libras por millar de cepas". Aquella casa del "carrer Major núm. 33" correspon a la cantonada de la Coma amb la plaça Joan Miró.

Casualment resulta que la persona que guanya la subhasta en nom de Bartomeu Romeu és

Francesc Fraga Cabré i resulta que, anys més tard, quan el seu fill (Gaietà Romeu) fou alcalde, el primer tinent d'alcalde era Francesc Cabré Fraga. Per enterbolir encara més aquest afer, resulta que cercant informacions sobre els possibles viatges a Cuba d'aquell Bartomeu Romeu Casañas (pensava que podia ser també un "americano") vaig poder consultar a l'Arxiu Municipal de Sitges el conjunt de "Pasaportes para el interior" (és a dir, el permís per a ingressar a la península) de 1842. Amb data de 21 d'abril (i expedit a Sitges) s'hi deia que aquell retornava amb la seva esposa i dos fills menors d'edat. Però unes pàgines més enllà hi havia el d'un tal Francesc Cabré fet per l'Alcalde de Tarragona on s'hi diu que procedeix de Santiago de Cuba i que "concedo libro pasaporte... para que via recta pase a Barcelona a sus diligencias..." (21 d'octubre). Resulta com a mínim curiós que aquest passaport s'arxivés a Sitges. Respecte a aquest Francesc Cabré s'hi diu que tenia 28 anys (la qual cosa ens diu que devia nèixer el 1814), i que tenia el cabell castany, ulls blaus, barba clara i color "trigueño"; la resta de característiques (estatura, nas i cara) les defineix com: "regular". En el passaport de Bartomeu Romeu Casañas se'l descriu com d'estatura regular, cabell blanc, barba poblada, cara oval i color clar.

Tornant al nostre estudi, és fàcil deduir que Bartomeu Romeu aconseguí tenir una gran extensió de terreny al voltant de l'actual

"Mas d'en Romeu", més o menys des de Rifà fins prop de la riera de Riudecanyes i des del "Mas d'en Poca" fins sota la carretera de València. Enlloc es cita que la finca quedi partida per la carretera que des de Mont-roig baixa fins la de València perquè en aquella època encara no existia (es va fer cap el 1932). A finals de segle aquesta finca devia passar a qui fou alcalde de Mont-roig Gaietà Romeu Benaprés. En l'escriptura del 8 de desembre de 1910, Roman Romeu Aleña (fill d'aquell) la ven a "Pablo Torres Puig vecino de Barcelona, plaza Junqueras núm. 1". S'hi descriuen els trossos de terra de què constava: "propiedades llamadas San Bartolomé o Bassa Gran" (deuria ser la que ja tenia en propietat Bartomeu Romeu; crec que posteriorment foren les del metge Modesto Tost Puñet, el "Manso San Cayetano" (tenia el nom castellanitzat del seu darrer propietari Gaietà Romeu, era el "Mas d'en Romeu"), i es cita a unes Aixermades i una "Pobla de Rifà".

El 1919 Ramon Cortès, besavi dels actuals Maria Lídia i Josep Maria, compra el que per sempre serà el "Mas d'en Romeu". Em comenten aquests que la xifra "1919" que consta damunt de la porta principal del "Mas d'en Romeu" en el quadre "La casa de la palmera" de Miró, no hi va existir mai (suposo que deu correspondre a la data d'acabament del quadre encara que a tot arreu diu que és de 1918). Quan Ramon Cortès va comprar el Mas hi deia "Pablo Torres 1910". Sembla que aquest

era dels Torres dels vins de Vilafranca del Penedés. Hem vist que es citava que hi havia gran quantitat de vinya. Aquest era el conreu més important d'aleshores al nostre poble. A les darreries del segle adquirirà un important valor econòmic degut a la plaga de la fil·loxera que envaeix els camps del sud de França i després el nord de Catalunya. Els mercats exteriors (Anglaterra i Amèrica) s'abastiran de les vinyes del Penedés i del Camp de Tarragona. Sabem que el 1871 el quintar de verema es pagava a Reus a 11 rals i el 1886 (quinze anys després) a 37'5 rals. La fil·loxera arriba a les rodalies de Reus el 1895. A "Ressò Mont-roigenc" núm. 17 s'hi esmenten les hectàrees de vinya conreada a diversos pobles d'aquestes contrades: Valls (2851), Cambrils (2725), Reus (2307), Mont-roig (2101), Falset (1849),... També al núm. 32, Baptista Nogués, esmenta que la collita de vi de Mont-roig de 1890 "es molt sol·licitada pels representants de les cases franceses...". Totes les dades indiquen la importància que tenia la vinya al nostre poble fins mitjans d'aquest segle en què, poc a poc,

s'anaren arrencant els ceps fins gairebé desaparèixer. Dintre d'uns quants anys, a les noves generacions els costarà d'imaginar-se que per aquí hi havia rengles i rengles de ceps; nosaltres encara les hem vist (i hem ajudat a fer la verema).

A "Ressò Mont-roigenc" núm. 24, Baptista Nogués, parlant del Mont-roig de 1888 comenta que Gaietà Romeu era un dels principals "colliters de vi". A més, la principal indústria de Sitges de la primera part del segle passat era la dels boters; feien botes i portadores per transportar el raïm de les vinyes als cellers. Diu Emerencià Roig al "Sitges dels nostres avis": "les botes de Sitges eren molt estimades... proveïa moltes cases exportadores de vins establertes al Penedés i al Camp de Tarragona...". Aquest podria ser l'inici de la relació entre Mont-roig i Sitges. Tot això intenta aventurar el perquè de les noces entre els mont-roigencs Joan Baptista Ferratges (pare de l'"americano") i Maria Porta amb els sitgetans Bernarda Ballester i Gaietà Benaprés Roig (apotecari i avi del que seria alcalde de Mont-roig).

Aquestes noces devien ser cap el 1795 i 1826.

Rengles amunt parlava d'aquella palmera del "Mas d'en Romeu" com a senyal d'identitat d'un "americano". Resulta que Bartomeu Romeu Casañas féu (com a mínim) viatges a Cuba el 1819 i 1842; i també els seus germans Seraffí i Josep (el 1821 i 1827). Curiosament aquest darrer hi va un any abans que Ferran Ferratges i un dels seus avaladors (Francesc Piqué) coincideix amb ambdós. Els Romeu i els Benaprés, emparentats entre ells, estan plens "d'americanos", com Magí Soler Cassañes i Pelegrí Borí (i els seus fills); i també els germans del primer, Daniel i Blai Soler Cassañes,... Són molts "Casañas"; recordem que la mare de l'"americano" Ferran Ferratges també se'n deia. Sitges, tot i tenir una nombrosa població (de 1824 al 1877 s'estabilitza en uns 3.400 habitants), el seu aïllament terrestre duu a què els casaments fossin sovint amb d'altres del poble. A més hi havia el costum de posar el nom de pila com el del pare o del padrí de bateig, la qual cosa encara genera més redundàncies.

Afegirem que molts varons duien el nom del patró del poble (Sant Bartomeu).

Una darrera aportació a aquest conjunt de versemblances. Dèiem abans que coincidia al voltant de 1852 quan Ferran Ferratges retorna de Cuba i quan Bartomeu Romeu s'estableix a Mont-roig. Resulta que al voltant del 1909 o 1910 els descendents d'ambdós, Román Romeu (nét d'aquell) i Alvaro Roberto Ferratges (nét de l'"americano"), es venen els seus respectius masos. Aquest se'l devia vendre com a conseqüència de la mort del seu pare, Antoni Ferratges (el 21-2-1909); aquest era fill de l'"americano" i fou el

primer marquès.

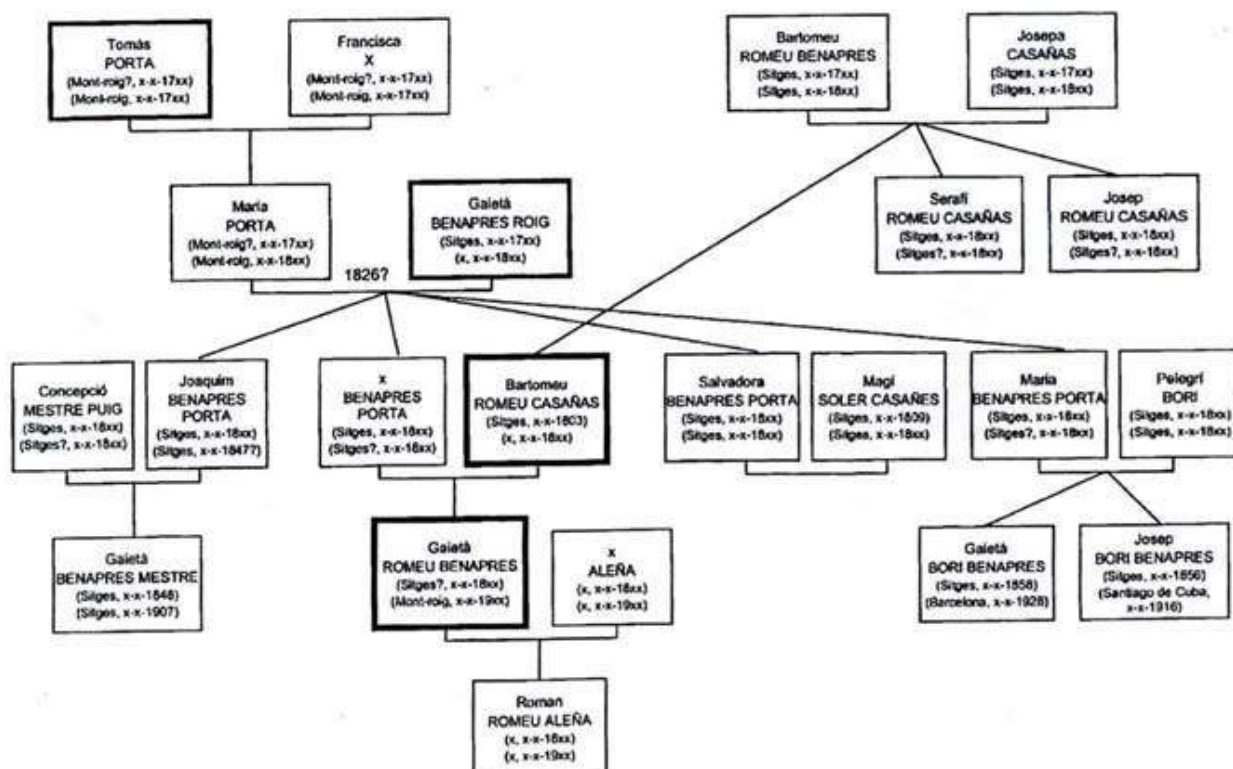
Aquestes informacions sobre el "Mas d'en Romeu", entre els Ferratges i els Romeu, ens ha permès descobrir lligams entre Mont-roig i Sitges. En un proper capítol d'aquesta sèrie, veurem com continua la relació entre aquestes nissagues, entre el Marquès de Mont-roig i l'alcalde Gaietà Romeu.

Intentant esbrinar més dades sobre la relació entre els Ferratges i els Romeu, vaig connectar telefònicament amb els cinc o sis "Romeu" que hi ha a Sitges. No vaig aconseguir el que cercava, ningú es reconeixia com a

descendent d'aquell Roman Romeu Aleña (últim conegut d'aquella nissaga). Però, en canvi, l'atzar em va dur a trobar una senyora (el seu marit era un "Romeu") que al comentar-li la meua investigació em sorprengué dient que el seu gendre era Antonio Ferratges de Castellanos (casat amb Clara Romeu). Curiosament es diu com el (primer) marquès. Tenen una nena (Clara) que uneix els dos cognoms Ferratges i Romeu. En un proper capítol d'aquesta sèrie parlarem a bastament dels "Ferratges" de Sitges.

MARTÍ ROM

ARBRE GENEALÒGIC DELS "(BENAPRES) ROMEU"

EL "MARQUÈS DE MONT-ROIG": A LA RECERCA D'UNA OMBRA (5)

Crònica particular d'una època, i d'uns personatges lligats a Mont-roig.

Haviem dit que Antoni Ferratges Mesa, el fill de l'«americano», als nou anys havia anat a Barcelona a estudiar als Escolapis. En el llibre que recopila els trets biogràfics dels diputats de les Corts Constituents de 1869 s'hi diu (sobre la seva època d'estudiant): «se dió a conocer por la precocidad de su inteligencia y la viveza de su imaginación en cuantos ramos abraza la enseñanza elemental y superior...». Continua fent una exposició sobre el seu entorn i la formació del seu caràcter: «de família opulenta, y rodeado de todas las comodidades que su posición le permitia, Ferratges empezó desde niño por rechazar instintivamente la esclavitud, ese lunar que afea las instituciones civilizadas, que aún permiten sea casi un paria el hombre negro, y no han emancipado la africana raza de la oprobiosa tutela a que se encuentra reducida por la blanca...».

Estem a la meitat del segle XIX, regnava Isabel II (1843 al 1868). Els (vells) liberals apuntalaven (molt de tant en tant) i intentaven redreçar un règim que es desplaçava inexorablement cap al conservadorisme més dur. Del 1846 al 1849 té lloc la Segona Guerra Carlina (també coneguda com «dels Matiners»).

Fins el 1854 Barcelona vivia dins d'unes muralles que l'impedièn de créixer; estava encerclada pels canons dels forts de Montjuïc i de la Ciutadella. Finalment el govern progressista del 1854-1856 va autoritzar el seu enderroc. El 1860 s'aprovà el «Pla Cerdà», era el naixement de l'Eixample: amples avingudes i carrers que es creuen perpendicularment, i que començaran a omplir-se de cases senyorials i de palauets de la nova burgesia industrial i dels «indianos». Aquest nou teixit urbà arribarà fins els pobles que voltaven Barcelona. El 1897 aquests quedaran definitivament incorporats; de sud a nord: Sants, Les Corts, Sant Gervasi, Gràcia, Sant Andreu, i Sant Martí de Provençals.

Sabem que Antoni Ferratges Mesa es llicencià en dret (gener de 1863?) a la Universitat de Barcelona. Gaietà Romeu, alcalde de Mont-roig, en el seu text de 1886 ens parla de les seves activitats: «aún y

antes de concluir sus estudios fue nombrado por aclamación Tesorero General del Comité Directivo que se organizó para el socorro de los enfermos y heridos en la guerra de Africa...», era la campanya del 1859-1860 amb les famoses batalles dels voluntaris catalans a les ordres del general Prim (batalles de Tetuán i Wad-Ras).

«En la vida estudiantil de aquellos años pocos acontecimientos ocurrieron en los que los estudiantes interviniéramos... salvo las manifestaciones patrióticas, durante la guerra de Africa... (el patriotismo) penetró hasta el retiro de las aulas y llamó, a nuestras almas juveniles, siempre ardientes, que respondieron con tal impetu... A cada noticia victoriosa... los estudiantes dejábamos las clases... recorríamos las calles de nuestra ciudad, atronándolas con nuestros vítores a Prim y a los voluntarios catalanes... cuando, seguidos por todo el pueblo, llegábamos a la plaza de la Constitución, en el balcón del Ayuntamiento de la ciudad aparecía la romántica figura del cronista de Barcelona, don Víctor Balaguer, quien con su voz recia y potente...». Son paraules extretes del llibre «Recuerdos de mi larga vida» de Conrad Roure (1927). Aquest havia nascut el 1841, un any després de Ferratges; devien viure els mateixos fets de joventut (a més, ambdós varen estudiar dret). Veiem que en aquesta descripció apareixen els noms de Prim i Víctor Balaguer que uns anys més tard estarien lligats a la vida política del nostre personatge. Aquells fets devien marcar d'alguna manera el seu futur.

Antoni Ferratges, el 1868, participà en els «Jocs Florals». Aquests foren restaurats el maig de 1859 com a intent de potenciar la literatura en català; aviat aconseguiren gran prestigi social. Van ser promoguts pel reusenc Antoni de Bofarull i el vilanovenc (i amic de tants indians) Víctor Balaguer. L'edició de 1868 representà un gran esdeveniment. Víctor Balaguer, que era el president, havia convidat els poetes provençals (com Frederic Mistral) i alguns castellans (José Zorrilla, Núñez de Arce). Aquests dos poetes tingueren durant la seva vida una llarga relació amb Barcelona (hi varen viure en algunes èpoques). El primer, (l'autor del famós «Don Juan Tenorio»)

mitjançant el seu amic i advocat Víctor Balaguer i el segon, fins i tot va formar part de la Junta Revolucionària de la «Gloriosa» del 1868. A més, es dedicà a la política sempre al costat de Sagasta. Aquest també estarà molt relacionat amb Ferratges.

Gaietà Romeu, continua evocant episodis de la seva vida: «distinguiendose por su valor, abnegación y cristiano celo cuando el cólera o la fiebre amarilla llevaban el terror por todas partes...». En aquella època hi van haver dues grans epidèmies de còlera: 1865 i 1885, que van ocasionar una terrible mortalitat (cadascuna, unes 120.000 persones a tot Espanya). L'esmentada per Romeu és la de 1885. «Como circulara la versión de que la mejor manera de combatir el cólera era atacar la miseria, las autoridades civiles, militares y eclesiásticas ... se pusieron de acuerdo para repartir raciones gratuitas de comida entre las familias necesitadas...», són paraules també del llibre de Conrad Roure. Romeu també diu que fou «Vicepresidente de la Junta de Instrucción pública». I després afegeix els «cargos de caracter filantrópico»: «Patrono del Hospital del Buensuceso y Hermano de la Real Congregación de la Buena Dicha».

En aquell text citat anteriorment de les Corts de 1869 s'avançava quina seria la seva línia política. Després de citar el seu gran amor a la llibertat deia: «por eso ha figurado, desde muy joven en los comites políticos, afiliado al partido progresista, habiéndose hecho notar en el Comité provincial de Barcelona, del que fue secretario...». En aquells anys els «progressistes» eren els liberals radicals. També es fa esment dels seus «brillantes y fogosos discursos... muchos de alta trascendencia política y social por defender en ellos la emancipación gradual de los negros...», i afegia que això l'honorava, doncs era «poseedor de un gran número de esclavos...» a les seves possessions a Cuba. A més, ens parla d'articles «profundos é intencionados de política palpitante» a les publicacions «La crónica de Cataluña» i «La Montaña de Montserrat».

La possessió d'esclaus a Cuba era pràctica general. A les grans finques on s'hi conreava la canya de sucre o el cacau, els «ingenios» on es manufacturava el sucre, hi treballaven esclaus duts d'Àfrica. Tot i que hi havia petits avenços per eradicar la esclavitud, no seria fins el 1870 que es promulgà

una llei que concedia la llibertat als esclaus menors d'11 anys i els majors de 60. L'abolició definitiva no arribarà fins el 1886 de la mà del polític liberal Germán Gamazo (que més endavant veurem com va estar molt lligat a Ferratges).

En els anys cinquanta i seixanta, els partits opositors eren el Progressista i el Demòcrata. El primer (on estava afiliat Ferratges) era un partit heterogeni conformat per la nova burgesia industrial, però amb implantació popular. La intransigència de la Corona empenyia cap el radicalisme. Els «demòcrates» engloben des de tendències properes al republicanisme i al naixent socialisme. Ambdós es reclamaven com a liberals.

Ferratges va tenir una militància política prou activa, en aquell text de les Corts de 1869 s'explica que va col·laborar «pecuniariamente y personalmente al triunfo de la idea liberal en las calamitosas recientes épocas de teocracia y vergonzante absolutismo...»; hi afegeix que va sofrir persecucions des de molt jove «que le obligaron a emigrar al vecino imperio» (a França).

En els seixanta, el partit Progressista (Prim, Sagasta,...) era quasi una agrupació de notables en permanent conspiració. A partir del 1865 succeeixen diversos «pronunciamientos». Això obliga alguns polítics a fugir a França o Portugal. Finalment, progressistes i demòcrates pacten una acció conjunta per enderrocar l'absolutisme. Al setembre de 1868 succeeix el definitiu de Prim, Serrano i Topete; la reina Isabel II abandona Espanya (30 de setembre). Una frase de Prim es faria famosa: «Abajo lo existente». Es la «Gloriosa revolució de setembre», s'inicia el denominat «Sexeni democràtic». Trobem a Antoni Ferratges com a candidat a les eleccions a la Junta Definitiva Revolucionària de Barcelona (octubre de 1868). Els seus 1.927 vots no foren suficients per ser un dels vint-i-quatre elegits.

A les eleccions de gener de 1869 guanya la coalició formada per progressistes, unionistes i demòcrates; els progressistes obtenen 156 diputats d'un total de 351 escons. Serrano serà el Regent, i hi haurà un govern dirigit pel general Prim amb Sagasta de ministre de Governació. Al juny es promulga una Constitució de caire liberal.

En un molt ampli text que publicà «El Eco de

Badalona» del 14 d'agost de 1885, hi ha un resum de la seva carrera política. Centrava la seva figura com a participant del què era la generació dels polítics que havien intervingut en «La Gloriosa»: «El hecho más trascendental de nuestra historia contemporánea, es, sin duda alguna, la revolución de septiembre. Un trono secular, cae; y de entre sus ruinas surgen nuevas ideas que determinan una evolución profunda en el espíritu del pueblo español. El principio de la libertad y ola democracia se encarna en las leyes... ¿Quién no recuerda las Constituyentes del 69 en las que el genio de la elocuencia y del saber parecía anidaran el alma de aquellos inmortales legisladores?... Entre esa brillante pléyade de jóvenes... figuraba nuestro dignísimo Diputado...». Així, començà la que seria una llarga carrera política en ser elegit el 1869 com a diputat per Vic en aquelles famoses Corts Constituents. Per la seva joventut (tenia 29 anys) li va tocar actuar de primer secretari d'aquelles Corts.

Continuant la nostre investigació, diu «El Eco de Sitges» (núm. 520) que era «liberal de abolengo y por arraigadas convicciones... catalán por sus amores y sus inclinaciones... sin que su labor cesara en la defensa de sus amados intereses catalanes, de lo cual da cumplida muestra el Diario de sesiones que no cuenta una sola página sin referir un discurso elocuente y lleno de meditación y estudio, o una proposición de ley del incansable e ilustrado Marqués...». Abans ja havíem citat els seus «brillantes y fogosos discursos...». En aquella època comença a desenvolupar-se una certa vida parlamentària; i serà l'oratòria (aquells combats dialèctics entre polítics) el gran espectacle de molts espanyols. Els diaris reproduïen els fragments més importants o punyents, se'n fan rodolins o versets que la gent aprèn de memòria.

Espanya continua de trasbals en trasbals: tot d'una tenim un rei caigut del cel per encapçalar aquella monarquia «democràtica» per la qual sospiraven els liberals, -Amadeo de Saboya (1870-1873)- immediatament l'assassinat del general Prim (1870), que era l'home fort del nou règim, i la proclamació d'una «I República» que sols durarà onze mesos (1873). Són també els anys de la primera Guerra de Cuba (1868-1878), i de la Tercera Guerra Carlina (1872-1876). El 1875 s'esdevé la restauració monàrquica amb Alfonso XII, que

regnarà fins la seva mort el 1885. Després s'inicia la regència de Maria Cristina d'Habsburg. El curt període de 1876 al 1886 veurà l'aparició a Catalunya de ràpides i importants fortunes ocasionades per les exportacions de vins i derivats; es «la febre d'or», acabarà amb l'arribada de la plaga de la fil·loxera que destruirà pràcticament totes les vinyes catalanes.

TÍTOL DE «MARQUÈS DE MONT-ROIG»

Avançant-nos uns vint anys, veiem com Antoni Ferratges serà nomenat marquès del nostre poble. El 6 de desembre de 1886, l'alcalde de Mont-roig Gaietà Romeu va enviar al Ministerio de Gracia y Justicia (l'entrada és de l'onze) la petició que li fos concedit un títol nobiliari; en aquest text s'hi fa una exposició dels fets més importants dels seus ascendents i d'ell mateix. Acaba sol·licitant «se digne otorgar el título de Castilla bajo la denominación de Conde o Marqués de Mont-roig, o

Vallromanas...». Finalment, la reina regent Maria Cristina li concedí el títol de «Marqués de Mont-roig».

He intentat esbrinar el motiu que el podia lligar a Vallromanes, però per ara no ho he aconseguit. Fins fa pocs anys era un agregat a la vila de Montornès del Vallès, un indret típicament d'estiuieg. He pogut saber, que en el segle passat hi havia un hospital. Podria ser que Antoni Ferratges tingués alguna relació amb aquest servei públic des del seu càrrec de diputat pel districte de Granollers (del 1871 fins el 1898), doncs Vallromanes hi pertanyia. Més concretament, aquest hospital podia estar relacionat amb aquella epidèmia de còlera del 1885.

El text de l'alcalde de Mont-roig (de 27 pàgines) anava acompanyat d'un certificat (de 3 pàgines) del secretari de l'Ajuntament, Francesc Gassó Folch, citant que a la sessió extraordinària del 6 de desembre de 1886 s'havia demanat formalment un títol per aquell descendent del poble. Ho firmaven, a més del alcalde i el secretari abans citats: «Francisco Cabré, José Toda, Ramon Alsina, Francisco Castellnou, Benito Bargalló, Juan Martí, José Capafons». Sabem que Ramon Alsina era el jutge del poble.

A aquests textos anteriors també els acompanyava un altre (de 7 pàgines) del «Ayuntamiento Constitucional de Badalona» (de 4 de desembre de 1886), que firmava el seu alcalde Francisco de Asís Guixeras.

Anava dirigit a l'alcalde de Mont-roig citant una comunicació anterior d'aquest (de l'1 de desembre) en la què li demanava una relació de fets notables de Ferratges. Com ja he dit abans, fou diputat per Granollers, on pertanyia Badalona. Vull aprofitar per agrair les facilitats que he trobat a l'Arxiu Municipal de Badalona (Montserrat Carreras i Margarida Abras) per l'elaboració de les informacions referents a aquella població i a la seva carrera política en general.

El text de l'alcalde de Mont-roig fa una detallada exposició dels fets més importants dels seus ascendents. En canvi, el de l'alcalde de Badalona es gairebé una relació de les seves activitats polítiques i les seves obres de caràcter altruista. Això devia respondre a un repartiment de papers. Cal citar que en els textos hi figura el títol de «Alcalde Constitucional» i s'hi fan referències clares contra l'absolutisme de dècades anteriors. Recordem que estem a l'inici de la regència de Maria Cristina d'Habsburg, que es caracteritzarà pel pacte polític de l'alternança en el poder de liberals i conservadors. En aquell moment hi havia un govern liberal dirigit per Sagasta (1885 a 1890).

Sorpren que no hi hagi cap text sobre Ferratges de Sitges donat la seva important relació amb aquesta vila, i quan (com veurem en un proper capítol) hi tenia

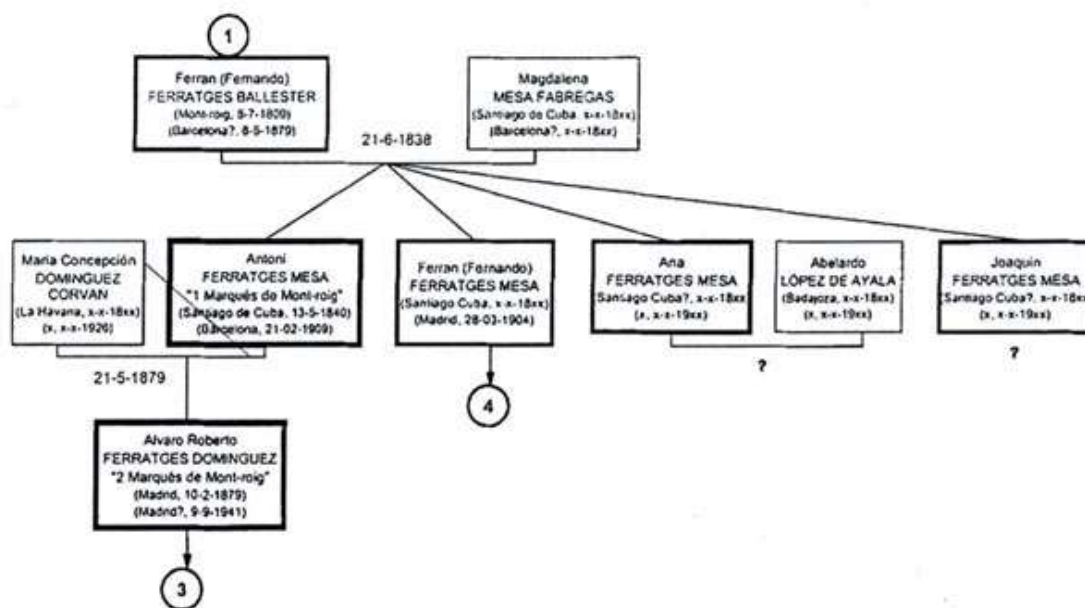
parents importants: els «Ferratges» de Sitges. Una possible explicació és que aleshores era primer tinent d'alcalde (1887 al 1889) Gaietà Benaprés Mestre cosí germà d'aquell alcalde de Mont-roig. Aquests dos cosins podien estar enemistats degut al plet que vàiem en el capítol que tractava sobre el «Mas d'en Romeu», entre el pare d'un (Bartomeu Romeu Casañas) i la mare de l'altre (Concepció Mestre).

Seguint amb les passes per l'obtenció d'aquest títol, he trobat que «El Eco de Badalona» del 12 de gener de 1887 publica que «el Consejo de Estado ha informado favorablemente el expediente instruido para la concesión de un título nobiliario de marqués a nuestro digno Diputado a Cortes y Director General de la Deuda...». En una altra informació del 12 de febrer, ja es parla d'ell com a marqués de Mont-roig. I en la del 23 de juliol es diu que «ya se ha otorgado a nuestro distinguido amigo... el título de Marqués de Mont-roig con que ultimamente le agraciara el Gobierno...».

Com veurem, Mont-roig, Sitges i Badalona seran cabdals en la vida i trajectòria política d'Antoni Ferratges i Mesa.

Martí Rom

ARBRE GENEALÒGIC DEL "MARQUÈS DE MONT-ROIG" / 2

EL "MARQUÈS DE MONT-ROIG": A LA RECERCA D'UNA OMBRA (6)

Crònica particular d'una època i d'uns personatges lligats a Mont-roig

ELS (PRIMERS) FERRATGES I SITGES

Ja hem avançat en un anterior capítol que hi ha una branca d'aquesta nissaga dels «Ferratges» lligada a Sitges. Resumidament recordarem que una germana (Carme) de l'«americano» Ferran Ferratges es va casar amb el veí de Sitges Joan Tarrida Tardà. Vivien al carrer Major núm. 15 i tenien dos fills (Joan i Gaietà Tarrida Ferratges) que varen anar a Santiago de Cuba per ajudar el negoci del seu oncle. Aquests, cosins germans del nostre marquès, esdevindran persones importants a Sitges.

Joan Tarrida Ferratges (Sitges 1827 - Sitges 1899) va a Cuba el 1844 on hi estigué fins el 1873 (36 anys), fundà el «Círculo Español» de Santiago de Cuba (1869) un dels primers de caire filantròpic de les Antilles, i fou nomenat «Comendador de la Real Orden de Isabel la Católica». El 1874 es va retirar a Sitges. El seu germà Gaietà (Sitges 1827 - Sitges 1899) hi anà el 1850. Mort l'oncle, ambdós germans formen la societat «Tarrida Hermanos». Gaietà el 1870 retornà a Sitges on fou alcalde de 1872 al 1881; i fins el 1883 serà regidor. Durant la tercera guerra carlina (1872-1876) fortifica i emmuralla la vila. Durant el seu mandat s'inaugura la il·luminació per gas i s'inicien les obres de construcció de la carretera del Garraf i del ferrocarril. Ambdós germans es casaran a Santiago de Cuba amb (dues cosines): Margarita del Mármol Mayagüey, y Ana Clotilde del Agüero y del Mármol.

De la unió entre Joan Tarrida Ferratges i Margarita del Mármol naixerien quatre fills; una d'elles,

Margarida Tarrida del Mármol es casarà amb Ferran Ferratges Mesa; aquest era cosí germà del seu pare, fill de l'«americano» Ferran Ferratges Ballester i germà del futur marquès Antoni Ferratges Mesa. Curiosament aquells sitgetans «Tarrida Ferratges» tindran descendència en els (seus néts) «Ferratges Tarrida». Tots seran els «Ferratges» de Sitges.

Com a dada anecdòtica podem assenyalar que un germà d'aquella Margarida, en Ferran Tarrida del Mármol que era enginyer, es feu famós per les seves idees anarquistes i per haver estat empresonat al castell de Montjuïc com a conseqüència de les bombes llençades a la processó del Corpus de Barcelona (el 7 de juny de 1896). Finalment per pressions internacionals i per l'evident manca de proves fou alliberat (com d'altres); anà a viure a Londres on va morir el 1915 quan estava fent els plànols d'un modern submarí. Així doncs, aquest enginyer anarquista era cunyat del (que seria magistrat) Ferran Ferratges Mesa.

Hem vist abans que Gaietà Tarrida Ferratges fou alcalde de Sitges (fins el 1881). Ja no ho era quan el desembre de 1886, l'alcalde de Mont-roig, Gaietà Romeu Benaprés sol·licità que el títol de marquès pel cosí germà del primer. Gaietà Tarrida Ferratges tornarà a Santiago de Cuba (1884), on morirà el 1898. Dèiem que l'altre germà, Joan

Tarrida Ferratges el 1874 (en enviduar) va retornar a Sitges. Aleshores va crear la primera fàbrica de calçat cosit a màquina d'Espanya; obtingué el «Real Privilegio» que durant deu anys no se'n podia instal·lar cap més. Primer estava al carrer Major núm. 30, i tenia uns 50 treballadors; en augmentar el negoci, es traslladà a l'antiga fàbrica Batlló al torrent de la «Bassa-rodona».

En el llibre «La Fàbrica Tarrida» d'Antoni Vigo Marce, editat pel «Grup d'Estudis Sitgetans» (1987), s'hi fa una detallada exposició. Remarquem que el 1878 tenia uns 400 treballadors, feia uns 2000 parells de calçat diaris, i exportava a Cuba i Filipines. El 5 de maig de 1886 sofrí un important incendi, i aleshores calgué fer la producció a Barcelona fins quan va poder tornar a funcionar la de Sitges (novembre de 1887). El 1894 traspassà la fàbrica al seu fill Joan Tarrida del Mármol. Joan Tarrida Ferratges morí el 1899. Problemes econòmics van fer que s'hagués de tancar la fàbrica el març de 1908. Diu

David Jou en el llibre «Els sitgetans a Amèrica» que la Fàbrica Tarrida «fou l'inici i l'escola del que més tard seria la indústria del calçat, principal font de vida de la vila de Sitges fins gairebé mitjans el segle actual...». En els anys quaranta hi havia a Sitges 35 fàbriques de calçat.

Amb motiu del 28 aniversari de la fundació (10 de gener de 1869) del «Círculo Español» de Santiago de Cuba, en plena guerra d'independència cubana (1897), la seva direcció va enviar un «cable» a Joan Tarrida Ferratges en agraïment. Com a conseqüència d'aquest fet i suposem que també com a reconeixement per la reconstrucció de la fàbrica que s'havia cremat uns mesos abans (5 de maig de 1886), l'Ajuntament de Sitges acordà el 22 de gener de 1897 posar-li el seu nom al nou carrer que conduïa a la fàbrica. Aquest va del carrer del Bonaire al d'Espanya (abans torrent de la «Bassarodona»). Era el primer carrer que duïa el nom d'un prohoms local; el tercer estaria dedicat al «Marquès de Mont-roig» (Antoni Ferratges Mesa).

Quan avui anem pel carrer Joan Tarrida Ferratges cap al d'Espanya, veiem al front el bonic edifici modernista de «Can Ferratges» (carrer Espanya 5-7) que fou construït el 1910. Una part de la zona posterior ara es el jardí públic del mateix nom. Diu

Emerèncià Roig al «Sitges dels nostres avis» (1934): «on antigament existí la fàbrica...hi ha l'esplèndida mansió del senyor Ferratges, que és una de les més belles edificacions aixecades en el nostre temps».

Passem ara a Ferran Ferratges Mesa, germà del marquès. Sabem que també es llicencià en dret (com el seu germà) a la Universitat de Barcelona, i més tard aprovà les oposicions de Magistrat. A «El Eco de Badalona» del 4 de febrer de 1882, parlant de la seva visita a aquella població acompanyant el seu germà Antoni Ferratges (diputat a Corts) diu que era «abogado fiscal de la Audiencia de València...». En el del 10 de febrer de 1883 comenta que acabava de ser nomenat magistrat de l'Audiència de Barcelona. Però, en el del 15 de març de 1884 en la crònica d'un discurs que havia fet el seu germà a Badalona, cita: «...dijo que su hermano, en diez años que desempeñó el Juzgado, no tuvo que denunciar a ningún badalonés...», la qual cosa pot fer suposar que anteriorment havia estat en aquesta localitat (aproximadament del 1872 al 1881); devia ser el seu primer destí.

També en el del 13 de març de 1886, tot parlant de l'anada a aquella localitat del marquès, es diu que l'acompanyaven: «Don Fernando Ferratges, Presidente de Sala de lo criminal de la Audiencia de Reus...». A «La Veu del Camp (periòdic mensual de la Associació Catalana de Reus)», que ha estat darrerament reeditat en facsimil (en llibre) per l'Associació d'Estudis Reusencs (1993), a la

pàgina 278 del primer volum, a la secció «Novas» del 9 de maig de 1886, s'esmenta que mossèn Joan Recasens pren possessió de l'església Prioral de Sant Pere de Reus, i és testimoni entre d'altres «lo Iltre. Sr. D. Ferant Ferratjes President de la Audiencia...».

Ferran Ferratges Mesa, en casarse, va anar a viure en una d'aquelles boniques casetes (que encara existeixen) del Passatge Permanyer de Barcelona (a Via Laietana entre Diputació i Consell de Cent), en el número 4. Van tenir quatre fills: Margarita, Fernando, Antonio i Juan. He pogut consultar una acta notarial en la qual es dona fe del naixement del seu fill Antonio en aquell passatge esmentat anteriorment i es citen, com a testimonis, a Lorenzo Pàmies (de Reus) i a José Alemany (d'Igualada).

En una altra notícia de «El Eco de Badalona» del 14 d'agost de 1886 parla d'ell com «ilustrado y distinguido magistrado» i diu que «ha sido ascendido a fiscal de su magestad de la Audiencia Territorial de Valencia. Felicitamos a nuestro estimado amigo...». Així doncs, torna a València. En el del 12 d'octubre de 1889 diu que ha estat nomenat magistrat de l'Audiència de Madrid.

EL MARQUÈS DE MONT-ROIG I SITGES

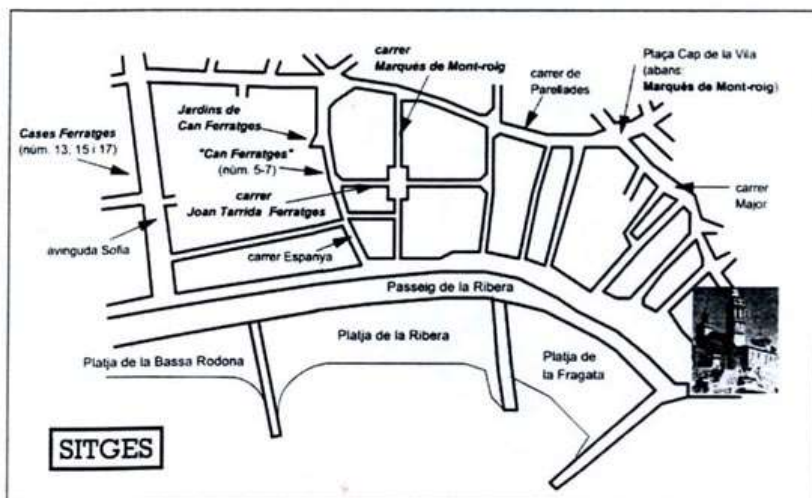
Antoni Ferratges Mesa havia passat els anys de la seva joventut entre Barcelona i Sitges. Sempre va estar molt unit a aquesta vila, doncs era la població natal de la seva àvia Bernarda Ballester Casañas; a més, hi tenia els seus cosins Joan i Gaietà Tarrida Ferratges, i el seu oncle Ferran Ferratges Ballester s'hi havia casat. En «El Eco de Sitges» núm. 1693 (del 2 de setembre de 1917) es comenta que Antoni Ferratges «puso su merecido relieve político al servicio de los intereses generales de la villa... de-

biéndose a sus gestiones la superior aprobación del convenio entre el Hospital de San Juan Bautista y las hermanas doña Remedios y doña Carmen Sarid, altamente beneficioso al establecimiento municipal cuya favorable resolución motivó el acuerdo de 16 de mayo de 1894 por el que se le confirió el nombramiento de Hijo Adoptivo de Sitges».

Antoni Ferratges agraït per la distinció, va aconseguir «del Gobierno de Su Majestad el Real decreto de 5 de junio de 1894 concediendo el tratamiento de Ilustrísimo a este Ayuntamiento...»; fins aleshores era Magnífic. Això va fer que l'Ajuntament, el 19 de setembre del mateix any, aprovés canviar el nom del «céntrico Cap de la Vila con el nombre de Plaza del Marqués de Mont-roig...». En aquell 1894 era alcalde de Sitges Magí Pau Cassañes Forment (Sitges 1854 - Sitges 1907), que podria tenir algun parentesc amb l'àvia del marquès.

Aquella «Plaça del Marquès de Mont-roig», el 1936 (42 anys després) canvià el nom pel de Durruti. Al acabar la Guerra Civil retornà al seu nom original de «Cap de la Vila», i es va posar el nom de «Marquès de Mont-roig» al carrer que es va obrir des del carrer les Parellades fins la plaça de la Indústria; se'l coneix popularment com «carrer del pecat». D'aquesta manera estan a tocar aquest carrer «Marquès de Mont-roig» amb el de «Joan Tarrida Ferratges» (eren cosins).

Actualment, el carrer Marquès de Mont-roig és l'arteria principal de bars i restaurants de Sitges, fins i tot hi ha un important «Café Mont-roig» (sovint citat a la premsa), núm. 11 i 13; us recomano prendre una «copa Mont-roig» fet amb gelat de xixona, xocolata i vainilla, més nata i xocolata calenta per damunt; sinó, podeu tastar un «Capuccino Mont-roig» amb Praliné d'avellana (suposo que per allò del Baix Camp). Que us aprofiti.

Diu també «El Eco de Sitges» núm. 520 (del 23 de febrer de 1896): «Sitges puede hablar en tal concepto muy alto; nadie que se dirija al señor Ferratges queda desatendido... Recientemente el vecino pueblo de San Pedro de Ribas ha conseguido por mediación del señor Ferratges, el favorable despacho del expediente sobre la instalación de un hilo telefónico entre el mismo y nuestra villa...». La considerable enumeració de fets aca-

ba amb una crida a favor de la seva candidatura com a diputat a Corts per Santiago de Cuba: «no dudando que tanto los elementos peninsulares, como los genuinamente cubanos, apoyarán la candidatura... El Eco de Sitges hace esta recomendación a los compatriotas residentes en Cuba, esperando trabajaran con verdadero ahínco para el triunfo electoral...».

Anant resseguint «El Eco de Sitges» ens trobem amb una munió de citacions sobre les visites que el marquès fa a aquella població. Per exemple, en el núm. 446 (del 30 de setembre de 1894) s'hi diu que «regresó a esta villa el pasado jueves, permaneciendo entre nosotros hasta el anochecer en que tomó el exprés de Madrid... mucho nos placen los propósitos del celosísimo Diputado por Granollers» i, com era costum, l'anaven a rebre o a acomiadar les autoritats locals.

Anys més tard, mort ja Antoni Ferratges Mesa, primer «Marquès de Mont-roig» (21 de febrer de 1909), «El Eco de Sitges» núm. 1693 (del 2 de setembre de 1917) comenta que dins dels passats actes de la Festa Major del poble (Sant Bartomeu, 24 d'agost), «se desarrollaba en el salón de sesiones una ceremonia de la mayor importancia, la de descubrir siete lápidas en mármol con el nombre en oro de otros tantos bienhechores de Sitges ya fallecidos...». Alguns d'aquests, a més d'Antoni Ferratges Mesa, eren: Gaietà Benaprés Mestre

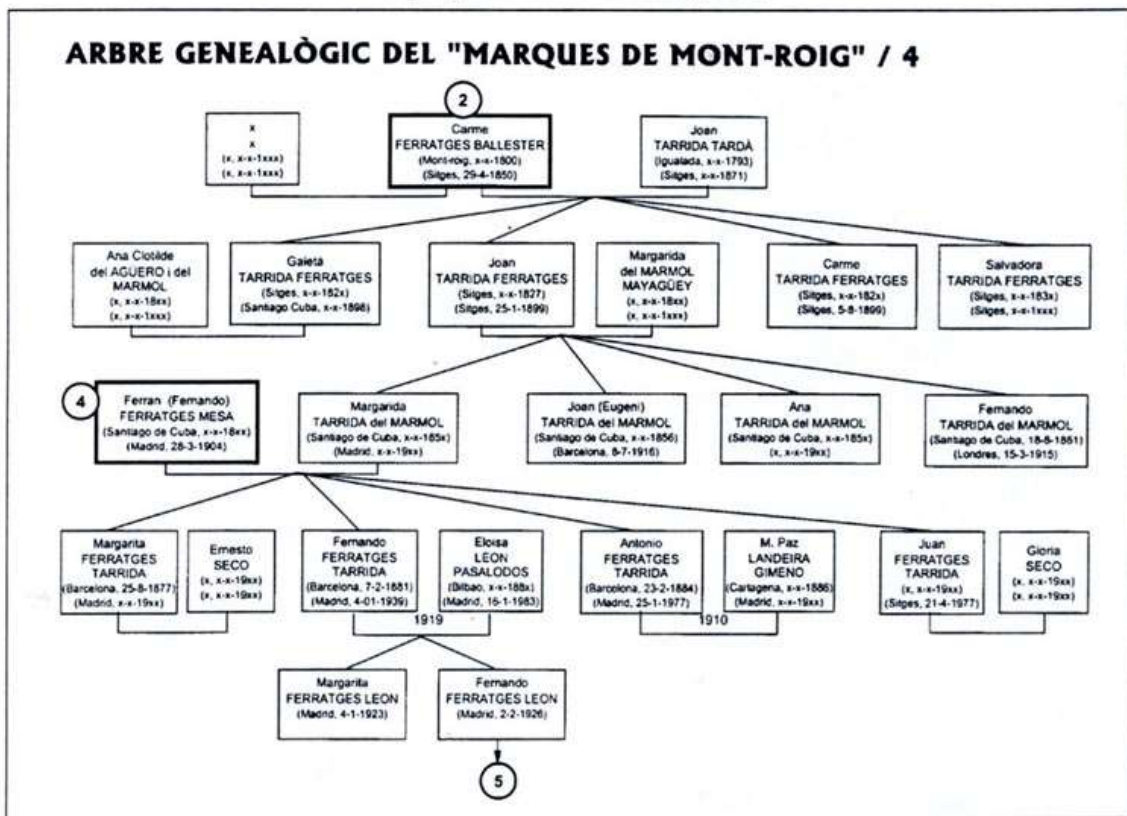
que com he esmentat anteriorment fou alcalde de Sitges del 1902 al 1903 i era cosí germà d'aquell Gaietà Romeu Benaprés alcalde de Mont-roig, Francesc Gumà el constructor del ferrocarril Barcelona - Vilanova, i Víctor Balaguer l'important polític i literat de Vilanova i la Geltrú. Encara avui, en el saló de sessions del Ajuntament de Sitges hi ha la làpida on s'esmenta al «Marquès de Mont-roig».

Aquestes informacions relacionades amb Sitges les he aconseguit mitjançant l'Arxiu Municipal de

Sitges (amb l'ajut d'en Xavier Miret), les publicacions del «Grup d'estudis sitgetà», i les trameses directament per Antonio Ferratges de Castellanos. En un altre capítol seguirem les darreres passes d'aquesta branca sitgetana dels Ferratges.

Per ara hem vist, en una primera passada, les relacions dels Ferratges amb Mont-roig i Sitges. En el proper capítol ens apropiarem a Badalona, d'on ell fou representant a Corts durant uns trenta anys.

Martí Rom

"EL MARQUÈS DE MONT-ROIG": A LA RECERCA D'UNA OMBRA (7)

Crònica particular d'una època i d'uns personatges lligats a Mont-roig

Vèiem, en un capítol anterior, que en un dels textos que acompanyaven la petició d'un títol nobiliari per a Antoni Ferratges hi havia el del "Ayuntamiento Constitucional de Badalona" (del 4 de desembre de 1886), que firmava el seu alcalde Francisco de Asís Guixeras. Des de fa temps coneixia que aquesta ciutat tenia una important avinguda dedicada al "Marqués de Mont-roig", a l'entrada de Badalona venint de Barcelona per l'autopista. Havia trobat que "El Eco de Sitges" núm. 520 (del 23 de febrer de 1896) deia que "la villa de Badalona le cuenta también en el número de sus Hijos Adoptivos, perpetuándose el nombre de Ferratges en una de sus calles como honrosa recompensa al celoso Diputado en Cortes que trabajó sin descanso en favor de los pobres de dicha villa con motivo del cuantioso legado de su compatriota señor Roca i Pi...".

Calia iniciar la investigació. Les primeres informacions les vaig obtenir gràcies a l'opuscle "Badalona 1897, cent anys de ciutat". La meva sorpresa fou considerable quan

a la pàg. 31 s'hi reproduïa un quadre dedicat al Marquès de Mont-roig i hi havia algunes informacions sobre ell. D'aquest quadre vaig reproduir un primer pla de cara en el primer article sobre aquesta nissaga ("Ressò Mont-roigenc núm. 67"). Em vaig posar en contacte amb l'Arxiu Municipal de Badalona, i gràcies a la col·laboració de Montserrat Carreras i Margarida Abras, he pogut obtenir moltes dades sobre la persona i carrera política d'Antoni Ferratges i Mesa, i la seva relació amb aquella ciutat. La col·lecció d'aquells anys de "El Eco de Badalona" ha estat molt important.

Em van explicar que aquell quadre estava penjat, junt amb els d'altres prohoms, a la Sala de Plens de l'Ajuntament de Badalona fins a principis de la dècada dels vuitanta. Després fou restaurat i col·locat a la Masia Can Miravitges, un centre d'activitats culturals del municipi. No sabien qui era aquell personatge i varen haver de cercar en els diaris badalonins de finals del segle passat per tal de poder-lo identificar mitjançant una fotografia que hi sortia publicada.

BADALONA

Mentre Barcelona començava a expandir-se mitjançant el seu "Eixample" apropant-se als pobles que l'envoltaven, més enllà del riu Besòs hi havia les terres conreades del poble de Badalona. Aquesta localitat tenia uns 5.000 habitants, el 1850, i deu anys més tard s'havien convertit en uns 12.000 gràcies a la inauguració del ferrocarril el 1848 (del mític Barcelona - Mataró), i la creixent immigració. A fi de segle tindrà uns 18.000 habitants i obtindrà el títol de ciutat (1897). La població vivia dels treballs a la munió de fàbriques de tota mena escampades pel seu terme, deixant poc a poc les activitats de l'agricultura i la pesca. Hi predominaven les indústries tèxtils i les bòbiles. He de citar la fàbrica que des del 1868 elaborava el popular "Anís del mono". Així com la primera refinera de sucre de Catalunya (1865). Això pot permetre aventurar possibles connexions amb indians i Cuba.

És en aquest context, quan l'alcalde Francisco de Asís Guixeras

(important fabricant de teixits i personatge de caire liberal) va escriure aquell text de 7 pàgines (4 de desembre de 1886) lloant la figura política d'Antoni Ferratges i Mesa, i que afegit al de Mont-roig li va permetre a aquest últim obtenir el títol de Marquès de Mont-roig. "Nada más grato para mí...Difícil es, sin duda alguna, conquistar una elevada posición sin dejar tras de sí odios y rencores, malquerencias y enemistades, y sin embargo nada menos cierto... Ha tomado gran interés en cuanto ha podido contribuir a la prosperidad de esta comarca...", a continuació enumerarà la llarga llista de mèrits de Ferratges. En un futur capítol veurem com Antoni Ferratges fou durant molts anys (gairebé sense interrupció des del 1871 fins el 1898) representant a les Corts del districte de Granollers, on pertanyia la població de Badalona.

L'alcalde Guixeras continua citant les seves implicacions en tres línies de ferrocarril que creuen aquesta comarca, "...sin olvidar la activa parte... en la construcción y establecimiento de un tranvía de vapor que une esta villa con Barcelona... consiguiéndose además que se construyera... un puente que pondrá fin a las repetidas desgracias ocurridas a los viajeros que en días de grandes riadas se atrevían a vadear aquel río (el Besós)...". Aquest tramvia es va començar a construir el 1883 i es completà el trajecte sencer el 1885. Mentre que el

tren seguia la línia de la costa, el tramvia anava per l'interior passant per Sant Martí de Provençals.

També fa esment de les seves gestions per aconseguir l'escola de Cardedeu o una caserna a Granollers, o la línia del telègraf. Gràcies a aquest text sabem que quan va esclatar l'epidèmia de còlera del 1885, Ferratges estava a França i va retornar ràpidament. Guixeras diu que per Ferratges l'adversari polític mai era un enemic personal i que fins i tot "el Ayuntamiento de esta villa, presidido a la sazón por un Alcalde, jefe del partido conservador, le manifestara por escrito y en documento solemne, su gratitud y adhesión...". Finalment fa una llarga exposició de les societats badalonines que també el recolzen (un total de 26), entre les que em permeto remarcar per la seva diversitat: el "Ateneo Obrero", la "Sociedad Cooperativa La Bienhechora", la "Hermandad de San Isidro", la "Sociedad de las Tres Clases de Vapor", el "Coro Badalonés", el "Comité Liberal-Dinástico", el "Republicano Posibilista", el "Republicano Democrático Federal", "...conclou anotant que era fill adoptiu de Badalona, de Santa Coloma de Gramenet, de Sant Feliu de Codines, "y de otros pueblos, por sus nada comunes condiciones de inteligencia, rectitud y caluroso celo en pro de los intereses de su país...".

Badalona va tenir una gran importància en la vida del nostre Marquès; en aquesta localitat es

Fernando Ferratges Mesa

concentrarà una part important de la seva vida política. Molt probablement la seva relació devia venir per la seva amistat amb Evarist Arnús. Aquest era un molt important financer barceloní (de caire liberal), també relacionat amb els afers econòmics dels primers ferrocarrils espanyols (catalans); el seu poder econòmic i el seu prestigi social eren palesos a la seva finca (de quasi 8 hectàrees) de Badalona, que havia comprat el 1859. A l'altra banda del paisatge polític, hi trobem a Manuel Girona com a important banquer conservador. Evarist Arnús (Barcelona 1820, Barcelona 1890), presenta algunes coincidències amb Antoni Ferratges. També estudia als Escolapis; de jove, ja era un entusiasta liberal, diverses vegades diputat provincial, és dels prohoms

que encapçalen les donacions per la lluita contra aquella epidèmia de còlera del 1885... La seva activitat financera li permetrà d'obtenir una gran fortuna. Serà un gran filantrop; per exemple, construirà l' "Asilo de San Andrés" a Badalona. La primera cerimònia religiosa que es féu en la seva capella fou la boda de la filla de l'exalcalde de Badalona (Josep Caritg); els padrins foren el propi Arnús i l'alcalde Guixeras en representació de Ferratges. Però el que resulta més curiós de la notícia que publicà "El Eco de Badalona" (3 d'abril de 1886) és que diu que "...uniendo a los desposados el ex-Cañónigo de Santiago de Cuba señor Verjan...". Això ens fa suposar que Arnús podia tenir alguna relació amb aquella ciutat cubana d'on era fill el nostre marquès.

Arnús fou el principal impulsor de la visita que féu la Reina Regent Maria Cristina, acompanyada per

Sagasta (gran amic d'Arnús), a la vila de Badalona aprofitant el seu viatge a l'Exposició de Barcelona del 1888. La reina visità la seva finca.

Ambdós personatges, Arnús i Ferratges, estaran lligats a la resolució d'un molt important afer social de Badalona: el llegat Roca i Pi. Aquest havia nascut també a Barcelona (1780) i estudià als Escolapis; era fill d'un important comerciant i com que ho va perdre tot durant la guerra del Francès decideix emigrar a les Amèriques (Cuba?); torna ric a Barcelona. Recorda la història dels Ferratges. Cercant la vida tranquil·la s'allotja a Badalona, on morirà el 1852. En el seu testament feia una important donació "a favor de los pobres enfermos domiciliados en Badalona...". Aquest fet va originar un llarg plet entre alguns descendents i l'Ajuntament de Badalona. El diputat Ferratges, des de la seva posició privilegiada a Madrid (en un període històric en el qual els liberals tindran un gran pes polític) mourà fils per tal de solucionar-ho. "Badalona no olvidara nunca al señor Ferratges... con su levantado comportamiento en el asunto Roca y Pi, ha logrado conseguir uno de esos triunfos populares..." diu "El Eco de Badalona" (4 de novembre de 1882). Després de diversos recursos, finalment el Tribunal va dictar sentència favorable als interessos populars el 29 de desembre de 1886. En un resum històric publicat el 13 d'agost de 1926 per aquella mateixa publicació es cita com a "los

campeones del legado Roca y Pi" a Ferratges, Arnús, i els alcaldes liberals d'aquell període Guixeras i Pere Renom. Aquest darrer fou un dels fundadors de "El Eco de Badalona" (1868).

Per acabar, podem citar una notícia de "El Eco de Badalona" (16 de març de 1889): "...en el salón de billar que existe en la quinta del Sr. Arnús, hojeando un álbum vimos en el siguiente pensamiento: "Si Badalona tuviese dos Evaristo Arnús y España varios Badalona, Badalona seria feliz y España nación de primer orden", Antonio Ferratges...".

Escampats per "El Eco de Badalona" hi trobem un bon grapat de notícies sobre els afers que el seu diputat feia en relació a aquesta localitat. Alguns exemples: "...recientemente gestionando para que tuviesen resolución altamente satisfactoria dos importantísimos asuntos pendientes en el Ministerio de Hacienda..." (6 de maig de 1882), "Merced a las vivas y eficaces gestiones... parece que pronto sera un hecho la realización del tranvía..." (7 de setembre de 1883), "...ha logrado que Badalona tuviera ayuntamiento militar de Marina..." (29 de setembre de 1883), "...esta semana puede ser recogida la biblioteca que el gobierno de Su Majestad, merced a las gestiones del Sr. Ferratges, concedió a nuestra villa con destino al Museo-Biblioteca..." (4 d'abril de 1885), "...la carretera que debe unir nuestra villa con Mollet se gestiona eficazmente para que su concesión sea hasta

la ciudad de Sabadell..." (19 de juny de 1886), "El título de Excelencia con que el Gobierno acaba de distinguir a Badalona... es debido a las gestiones al efecto practicadas por..." (15 de desembre de 1888), i fruit d'aquella visita de la Reina Regent Maria Cristina que esmentàvem abans. Algunes són de caire filantròpic: "...una reciente prueba... es la de haber cedido una no despreciable cantidad para con su importe colocar veinte farolas-candelabros para el alumbrado en el paseo de la playa..." (27 de juliol de 1882).

També n'hi ha moltes sobre les seves visites a Badalona: "Badalona unánime. La venida... realizada el sábado anterior fue un verdadero acontecimiento..." (13 de gener de 1883), "...llegaron a nuestra villa el hijo adoptivo de la misma y ex-Diputado a Cortes... Sr. D. Antonio Ferratges, Marqués de Montroig, acompañado de su simpática esposa, que aun no había tenido el gusto, dijo, de conocer esta villa... (también) vinieron sus hermanos D. Joaquín, que actualmente tiene nuestra representación en las Cortes, y D. Fernando, en la actualidad Fiscal... en la Audiencia de Valencia, que también vino en compañía de su amable esposa..." (10 de novembre de 1887), "... se le obsequiará con un banquete en la magnífica quinta (d'Arnús)..." (23 de setembre de 1890), "...a mediados de la entrante semana llegara a la vecina capital el señor Sagasta, al que acom-

pañaran varias personas importantes, entre las que se encuentra D. Antonio Ferratges... Anuncia probable visita a Badalona a últimos de semana..." (18 d'octubre de 1890).

En "El Eco de Badalona" del 3 de maig de 1882 hi trobem (molt detallada) la sessió de l'Ajuntament d'aquesta població en què fou nomenat fill adoptiu: "Los señores (F. A.) Guixeras y (Josep) Masolívé presentaron la siguiente proposición. Si la gratitud es una de las cualidades que nos enaltescen a los individuos... si alguien hay que se haya hecho merecedor en esta villa de distinción tan señalada, es indudablemente nuestro digno representante en las Cortes... el Ayuntamiento la tomó en consideración por unanimidad...". I, en la del 14 de febrer de 1885, es cita la proposició que en la sala de Plens s'hi col·loquin "los retratos de los bienhechores" els germans Roca y Pi, i dels dos fills adoptius Evarist Arnús i Antoni Ferratges.

La seva relació amb Badalona es pot concretar amb la cita que feia "El Eco de Badalona" del 18 de març de 1885: "...el Sr. Ferratges dijo que no se viese en él al Diputado ni al político. Añadió que tratándose de Badalona, todos eran amigos, desde el carlista al republicano...". Seguint amb aquesta línia trobem en aquell opuscle "Badalona 1897, cent anys de ciutat" (pàg.

21): "L'Ajuntament i els grups conservadors felicitaren... Antoni Ferratges...i, sobretot, Manuel Planas i Casals per les gestions realitzades enfront del Ministeri (de la Marina) amb l'objectiu d'ajudar els pescadors badalonins..." (Manuel Planas i Casals era un senador conservador).

He intentat centrar la seva activitat política en la localitat de Badalona, tot i que, com ja he dit, ell era diputat pel districte de Granollers. De fet, en aquell text de l'Alcalde de Badalona lloant la figura d'Antoni Ferratges per tal d'aconseguir el marquesat, s'hi fa una àmplia recopilació d'algunes de les seves gestions al districte. De totes maneres, no vull deixar passar sense citar que també fou nomenat fill adoptiu de Granollers (el 2 de desembre de 1887), segons diu "El Eco de Badalona" del 10 de desembre de 1887.

Badalona és el camp més concret de la seva activitat política, és la relació directa amb els electors. Com ja hem vist abans, Sitges és la població dels ascendents per part de mare i on hi viuran molts dels seus familiars vius. Queda Mont-roig el poble d'on vénen els seus avantpassats per part de pare i del que serà Marquès, i on hi tindrà algunes propietats (entre elles el "Mas Ferratges"). En el proper capítol intentaré resumir la seva relació directa amb el nostre poble.

Martí Rom

EL MARQUÈS DE MONT-ROIG: A la recerca d'una ombra (8)

Crònica particular d'una època i d'uns personatges lligats a Mont-roig.

La relació d'Antonio Ferratges Mesa (el primer marquès) amb el nostre poble devia ser més esporàdica que amb Sitges i Badalona degut a les dificultats de les comunicacions en aquelles darreres dècades del segle passat. Li quedaven uns pocs familiars i unes considerables propietats. Sabem que quan podia visitava Mont-roig. Algun d'aquests casos queden documentats, com el del 15 de setembre de 1890; a «*Ressò Mont-roigenc*» núm. 32, Baptista Nogués, comenta que «una comissió de l'Ajuntament i de propietaris l'anaren a rebre i l'obsequiaren amb un refresc, perquè la gent del poble li tenen molta simpatia...». O aquella altra que cita el «*Diario de Reus*» del 17 de febrer de 1897: «Ayer estuvo en esta ciudad, procedente de Madrid y de paso para Barcelona, el señor don Antonio Ferratges... Marqués de Mont-roig. Parece que el señor Ferratges volverá a esta ciudad, en breve, para dirigirse a Mont-roig, donde tiene sus posesiones, en cuya población se propone pasar algunos días». La manca d'una publicació periòdica a Mont-roig (com aquells «*El Eco*» de Sitges o Badalona) ens priva de saber informacions més concretes.

ELS FERRATGES DE MONT-ROIG

«L'americano» Ferran Ferratges (pare del primer marquès) havíem vist què tenia d'altres germans: aquell Joaquim que morí jove en acció de guerra, la Carme que fou l'origen dels «Ferratges de Sitges», Clara (casada amb aquell notari Miquel Martí Boronat que hem vist relacionat amb el «Mas d'en Romeu»), i Bernarda; aquesta es casaria amb Josep Maria Roig Martí. En un document fet a Mont-roig s'especifica que el pare d'aquest (Josep Antoni Roig) era de Tarragona. D'aquest matrimoni naixerien dues filles: Maria Assumpció i Salvadora. La primera es casaria

primer amb Josep Freixa Llaberia i després amb Vicent de Pedro Martí. Aquest darrer també era un descendent de la família Ferratges, doncs la seva mare era Maria Martí Ferratges: i, devia ser germà del farmacèutic de Mont-roig Anselmo de Pedro Martí esmentat per Baptista Nogués al text «L'any 1888 a Mont-roig» publicat al «*Ressò Mont-roigenc*» núm. 24.

Com veurem més endavant, aquests Josep Maria Roig Martí i Vicent de Pedro Martí, respectivament oncle i marit de la cosina del marquès (i parent llunyà) tindran un paper important representant el marquès, juntament amb l'alcalde Gaietà Romeu, en els contractes relatius a les seves propietats de Mont-roig. M. Assumpció Roig Ferratges, que era cosina germana del marquès i d'aquell Fernando Ferratges magistrat, és l'àvia de l'actual Lluïsa Compte Freixa, a la qual he d'agrair totes les facilitats que he trobat per endegar aquesta part de la investigació. Molts del poble saben que fins fa pocs anys, fins que la seva edat li va permetre, Lluïsa Compte tenia cura de la conservació de la capella del Peiró. En el Full Parroquial del 3 de juny de 1990 es deia que, a partir d'aleshores, ho assumia el Patronat de la Mare de Déu de la Roca. Aquesta funció li venia dels seus avantpassats, dels primers Ferratges (del besavi del marquès).

Tot comença el 1752 quan Josep Nuet Duran, un pagès benestant de Mont-roig, va demanar permís al bisbat per poder edificar una capella «fora de la vila en la vora del camí que va a Falset cerca del qual se troba plantada una creu de pedra anomenada LO PEDRÓ...». Posteriorment se l'anomenarà «El Peiró». Aquest Josep Nuet surt citat diverses vegades en el llibre «*Història de Mont-roig*» de Francesc Riba i Mestres: se'l cita com el que va fer daurar l'altar de la Mare de Déu del Carme (pàg. 71) i com a «Síndic Personer» l'any 1769 (pàg.

130); estava casat amb Magdalena Cabrer, i no van tenir fills. El 1767 féu testament i deixà com a marmessors a la seva dona, a Pere Llaberia Mestre i a Josep Ferratges del qual diu que era "familiar del Sant Ofici". Aquest Josep Ferratges seria el besavi del marquès, avi de "l'americano", i pare del notari de Mont-roig afusellat a la guerra del Francès.

En aquest testament es diu de crear una fundació d'un perpetu benefici o capellania de la qual serien patrons aquells tres marmessors. Una capellania és el càrrec d'exercir els serveis de culte en una capella, amb els drets i les obligacions que li pertoquen. El 1778 mor Pere Llaberia, el 1780 la seva dona (Magdalena Cabrer), i ell mateix (Josep Nuet) el 1786, als 76 anys. Sols quedà, doncs, Josep Ferratges com a patró vitalici. Aquest posà en venda les propietats per poder crear la capellania. El 1788 se'n fundà una sota la invocació de N. Sra. del Carme i Sant Josep, i designà beneficiari el seu fill Tomàs Ferratges Jordi, aleshores estudiant d'Escolàstica i "per ser descendent de Lluís Nuet..."; aquest probablement seria el pare d'aquell, i a més, sembla que podien estar emparentats (veure llibre de Riba i Mestres, pàg. 72).

Amb els béns sobrants i d'altres propis, Josep Ferratges també fundà (1794) la capellania de Sant Josep per a un altre fill seu, en Domènec Ferratges. Aquests Tomàs i Domènec eren germans del notari. Quan Josep Ferratges va vendre les propietats de Nuet, ell mateix comprà la que era la "Masia del Nuet". En endavant seria el "Mas d'en Ferratges" (i ara el "Mas Miró"). Vist des d'ara sembla clar que (segurament quan "l'americano" tornà) s'hi deuriem fer millores importants en l'edifici, si no es va fer de nou. Aquestes informacions procedeixen de l'article "La Mare de Déu del Peiró" que féu Baptista Nogués al "Ressò Mont-roigenc" núm. 36 (pàg. 3) i del llibre "Notes històriques de l'Ermite de la Mare de Déu de la Roca" de Joan Ivern Figuerola (1987).

Baptista Nogués diu que Josep Ferratges "s'encarregava de la capella del Peiró, per a vetllar pel seu bon estat. La família Ferratges i els seus descendents, sempre havien vetllat per la conservació i per tot el que feia referència al culte i ornamentació del mencionat santuari..." (pàg. 5). I segons J. Ivern, "A l'any 1909 es va reconstruir la capella, les despeses de la qual, va pagar el Marquès de Mont-roig..." (pàg. 30). Sabem que aquest morí el 21 de febrer (de 1909), així doncs devia ser una decisió que va prendre uns mesos abans.

Aquests "Ferratges de Mont-roig" continuaren tenint relació amb la branca del marquès. He pogut veure alguna fotografia (1911) dedicada del segon marquès (Alvaro

Roberto Ferratges), o una tarja de Juan Ferratges Tarrida (dels "Ferratges de Sitges") on els hi demana que acompanyin algú a veure el "Mas Ferratges", doncs segurament ja estaven fent gestions per vendre'l (cap el 1909). Aquest Juan Ferratges Tarrida era cosí germà d'Alvaro Roberto, i parla del "Mas de la tia Conchita" (Maria Concepción Domínguez Corvan, la dona del primer marquès); acaba amb un "te quiere tu primo" adreçat a M. Assumpció Roig Ferratges.

He pogut consultar algunes escriptures i contractes (els que actualment estan en mans de la Lluïsa Compte) sobre les propietats de la branca del marquès. La primera que he trobat és del 20 de juliol de 1860 i corresponen a la venda d'una casa del carrer de l'Hospital núm. 5 per Pablo Sabater Vidiella a favor de Fernando Ferratges Ballester. Aquest és "l'americano" (el pare del marquès), l'anomena com "del Comercio de Barcelona", i actua com apoderat el seu cunyat J.M. Roig Martí (dels "Ferratges de Mont-roig"). El notari és Joan Baptista Riba. Com a dada curiosa es diu que costà "460 libras moneda catalana equivalentes a 4906 reales y 6 céntimos", amb la qual cosa sabem quina era aleshores la relació entre la moneda catalana i l'espanyola. Poc temps després, una acta notarial del 23 de setembre de 1860 crea un "censal" dels "consortes Francisco Puñet Martí y Maria Gassó Ferratges" a favor de Fernando Ferratges Ballester. També estava representat pel seu cunyat. Com podem veure apareix una Maria Gassó Ferratges, que deuria procedir dels antics Ferratges i de cal Gassó.

Anys més tard, probablement per la defunció d'aquell J.M. Roig Martí, i quan ja les propietats eren del marquès, actuava de representant seu a Mont-roig aquell alcalde Romeu. D'aquesta manera continuava la relació que havíem vist entre els Ferratges i els Romeu en el capítol 4 d'aquesta sèrie. En el «Ressò Mont-roigenc» núm. 32, Baptista Nogués cita que Francesc Serra Pera va denunciar el 1890 a l'Ajuntament que la «paret de l'hort de l'Antoni Ferratges Mesa amenaça ruïna», afegint-hi a continuació que «Gaietà Romeu, per encàrrec (d'aquell)... repararà la paret de l'hort, a la part del carrer de l'Hospital, que hi ha al darrera de la casa número 50 del carrer Major...» (ara es el número 16). Aprofito per donar constància que antigament el carrer Major sembla que començava on ara és el carrer Riba i Mestres continuava per l'actual plaça Miró i pujava fins la plaça de l'església nova. En un capítol anterior havíem vist que Gaietà Romeu tenia una casa al carrer Major núm. 33, cantonada de la Coma amb la plaça Joan Miró. Aquell hort del carrer de l'Hospital crec que es devia edificar anys després, i és l'actual número 18.

Les propietats més importants del marquès serien la casa del carrer Major que després seria el "Casino de Dalt" (que devia ser la casa pairal) i el «Mas d'en Ferratges» (actual «Mas Miró»). A la meua pel·lícula «D'un roig encès: Miró i Mont-roig» (1979), Joan Miró anomena «Mas d'en Ferratges» quan parla de la finca que va comprar el seu pare.

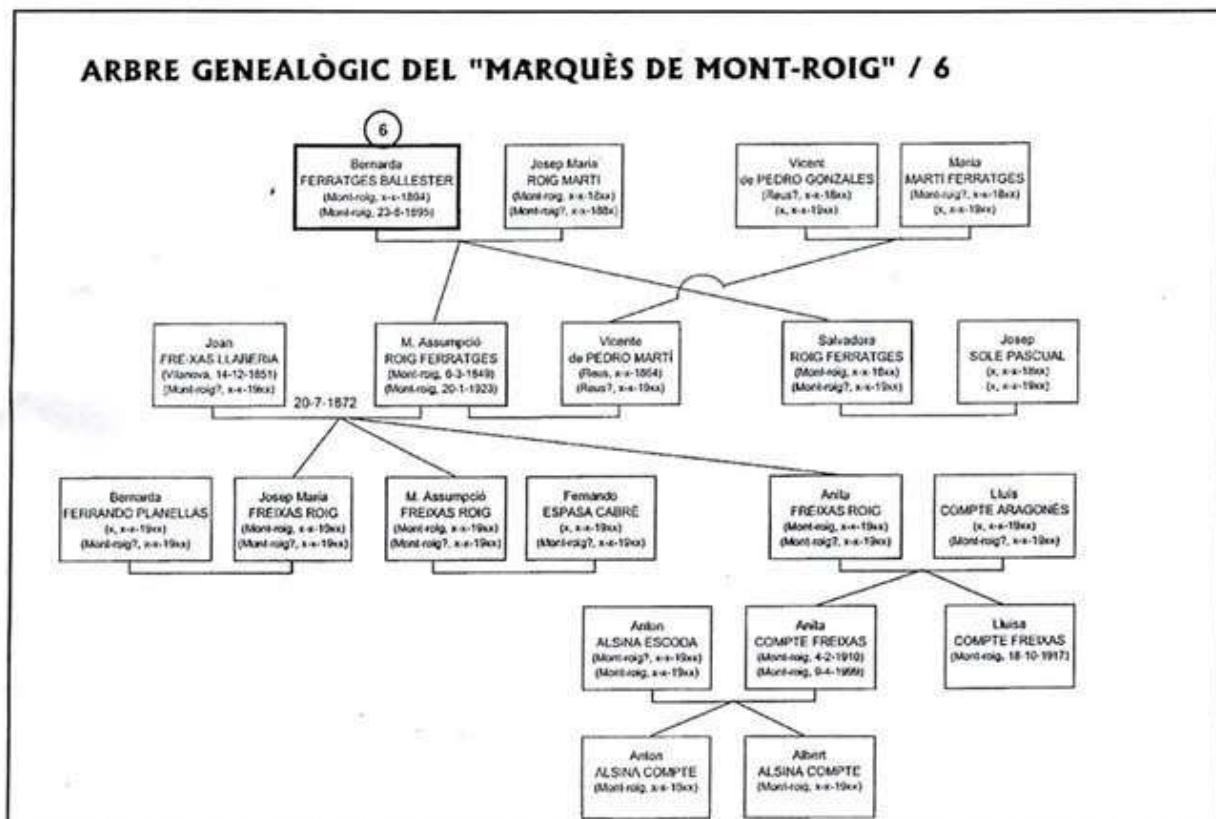
Consultant alguns contractes d'arrendament de terres del marquès, n'he trobat un (del 8 d'octubre de 1893) que parla de "las propiedades del Mas y Tancat, los Terrés y las Famades" (serien els: Terrers i les Femades); aquest últim correspon a terres tocant el poble, més o menys des de l'actual escola cap a la carretera del Prat (veure "Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" (1999) de Ferran Jové Hortonedà, pàg. 149). També en un altre contracte (de l'1 de novembre de 1899) es cita "los Prados llamados pequeños"; devien ser uns "Prats", aquells terrenys a tocar del mar.

Com veiem hi havia una forta relació entre el marquès i l'alcalde Romeu. Per un costat aquest fou qui sol·licità el títol a la Reina i per l'altre li feia d'apoderat. Era tal la relació que en un mateix contracte amb un aparcer (1 de novembre de 1899), Gaietà Romeu cedeix terres seves i d'altres "en representación de Don Antonio Ferratges

Mesa, marqués de Mont-roig..."; les terres d'aquest són aquelles citades abans: "las propiedades del Mas y Tancat, los Tarrés y las Famades", i les del senyor Romeu eren "las fincas llamadas Prats de la Cava y Maset...". La primera relació escriptural que he trobat entre ells, és del 23 de setembre de 1890 quan el marquès dóna poders a Gaietà Romeu perquè administri les seves terres (davant del notari Esteban Torrent de Barcelona). L'última vegada que he trobat que Romeu encara representa el marquès és en un contracte de l'1 de novembre de 1901.

Crec que pot ser interessant transcriure alguns dels punts de què constaven aquells contractes de "parceria" (bàsicament es repeteixen en tots ells); devien ser uns models d'ús general. Poden informar sobre la situació d'aquella època. Diuen: "Los parceros se obligan en todas las tierras objeto del contrato, a dar tres rejas (llaurades) en las épocas de costumbre y dos auxubertas a las plantadas de viña y en las plantaciones de algarrobos dos rejas y una cavada... Se obligan a podar a uso de buen payés y espurgar los arboles cada tres años, entendiéndose que el espurgo de los arboles será a cuenta y mitad y la leña gruesa también por mitad y la menuda y ramajes así como otra cualquiera clase de despojo, incluso el sarmiento de las podas, los parceros vienen obligados a enterrarla en las

ARBRE GENEALÒGIC DEL "MARQUÈS DE MONT-ROIG" / 6

Carrer del Marquès de Mont-roig a Sitges, conegut com "el carrer del peccat"

mismas fincas... Vienen también obligados a azufrar y sulfatar las viñas las veces que sea necesario corriendo el gasto del azufre y sulfato por mitad y a abonar al propietario al fin de la cosecha la parte que les adelantase... Todo el abono que hagan los parceros en la cuadra de los animales de labor... vienen obligados a enterrarlo en la propiedad y con respecto a los abonos para mejorar las plantaciones, el propietario los dará a su voluntad viniendo los parceros obligados a acarrearlo y enterrarlo donde indique... Todas las cosechas serán partideras por mitad viniendo obligados los parceros a acarrearlos a la casa del propietario pero no podrán recoger cosecha alguna sin recabar antes la autorización del mismo... El propietario se reserva el derecho de arrendar las yerbas para pasto del ganado...".

En varis dels contractes que fa Romeu, el primer és de l'1 de novembre de 1899, hi ha com a testimoni Vicent de Pedro Martí. Recordem que estava casat amb M. Assumpció Roig Ferratges, cosina del marquès. Finalment, l'1 de desembre de 1904, el marquès li dona poders davant del notari de Madrid Manuel de Bofarull y de Palau. Devia coincidir amb les seves noces amb M. Assumpció Roig Ferratges.

He trobat l'acta del casament civil (en primeres núpcies) de M. Assumpció Roig Ferratges amb Josep Freixa Llaberia (de Vilanova d'Escornalbou). Tingueren lloc el 20 de juliol de 1872 i casualment el jutge de Mont-roig era Bartomeu Romeu (pare del que seria alcalde). Consta que la núvia viu al carrer Major núm. 50 (ara 16), on era el "Casino". Com a cosa curiosa em permeto reproduir uns paràgrafs: "El Sr. Juez municipal interrogó a Josep Freixa

Llaberia con la siguiente formula: ¿Queréis por esposa a Doña Asunción Roig Ferratges? Y el interrogado contestó en alta, clara e inteligible voz: Sí quiero. Seguidamente ...la cual de igual manera contestó. ...El Sr. Juez dirigiéndose a los dos, pronunció las siguientes palabras: Quedáis unidos en matrimonio perpetuo e indisoluble. Inmediatamente, el secretario leyó los artículos del capítulo quinto, sección primera de la referida ley... Los contrayentes manifestaron que habían celebrado matrimonio religioso el día de hoy en la iglesia parroquial de esta villa...". Com a testimonis hi consten: Salvador Pellicer Mestre ("cerrajero") i Carlos Puñet Gassó ("constructor de carros"). Aquest darrer era fill de la parella del "censal" de l'oncle de la núvia "l'americano" Fernando Ferratges. Sabem que els nuvis pagaren 2 pessetes.

A l'acta de defunció de Bernarda Ferratges Ballester (23 d'agost de 1895) hi figura com a jutge municipal Benito Nolla Olivé i com a secretari aquell Vicent de Pedro. També el trobem com a testimoni de la venda del "Mas d'en Romeu" (8 de desembre de 1910) per part de Román Romeu Aleña (fill de l'alcalde Romeu) a Pablo Torres. Aquí tancarem la relació entre els Ferratges i els Romeu, iniciada probablement a Sitges a la dècada dels anys vint del segle passat; quasi cent anys.

Vicent de Pedro continuarà gestionant les propietats del segon marquès (Alvaro Roberto Ferratges). Per un document del 13 de febrer de 1926 sabem que "...el inquilino de la tienda y piso de la casa del Sr. Marqués de Mont-roig y el apoderado de dicho Sr. Marqués Vicente de Pedro Martí han pasado cuentas..."; parla del carrer Major núm. 95 (ara 21), la casa actual de la Lluïsa Compte. Respecte a aquest pis he trobat que en un dels textos escrits pel meu avi Cisquet Rom (Francesc Rom Serra) sobre Mont-roig, parlant de varis "Casinets" que hi hagué (a més del de Dalt i de Baix), s'hi diu que n'hi havia un "en un pis de la senyora Assumpció Roig, dalt del pis on ara hi està situada la fleca de l'Anton Alsina, al capdamunt del carrer Major... En aquest piset s'hi va fer (potser per primera vegada a Mont-roig) una sessió de cinema mut...".

Aquesta és un panoràmica sobre els "Ferratges de Mont-roig", en el proper capítol veurem qui fou aquell alcalde Romeu, i quina era la situació política de Mont-roig en relació amb l'afer de la famosa "Font del Marquès de Mont-roig".

Martí Rom